STRIP SCHRIFT

Prijs f6,95
Bfr.150

WASCO
HANCO KOLK
THE FLINTSTONES

293 – JAARGANG 29 NUMMER 6 – 'S WERELDS OUDSTE STRIPINFORMATIEBLAD – VERSCHIJNT 10x PER JAAR

EPPO

Koopt zelfs in!!

Wij zoeken voor klanten:

FRANKA
"De Cadillac-Club"
"De Terugkeer v/d Noorderzon" (luxe)
"De Tanden v/d Draak" (luxe: blauw+rood)
"Het Monster v/d Moerplaat" (met originele pagina)
"In de Archiefkast"
Zeefdrukken, Nieuwjaarskaarten, etc.

SUSKE & WISKE
"De Koning Drinkt" (met originele pagina)
"Het Eiland Amoras" (met originele pagina)
"De Pompesetters" (Friese editie, 176a)
"Het Delta-Duel" (met gelegenheidspagina)
"Witte Zwanen Zwarte Zwanen"
(met gelegenheidspagina)
Origineel Werk
Bijzondere Luxe Edities
Oude Curiosa

JEROM
"Spoortunnel Rotterdam" (luxe)

BESSY
1e drukken 1 t/m 25

LUCKY LUKE
1e drukken 1 t/m 11 (Dupuis)

MICHEL VAILLANT
"Irish Coffee" (luxe)
Paul Ricard reclames

JOHAN & PIEREWIET
1e drukken

KAPITEIN ROB
19 t/m 26 (3 in 1 pockets)
of de hele serie 1 t/m 26

KUIFJE
"Kuifje in Rotterdam"
"Kuifje in Parijs"
1e drukken & luxes
Curiosa

NERO
1e drukken 1948 t/m 1960
Luxe edities groot formaat met originele pagina's

ANDREAS
"Monster"

KIEKEBOE
1e drukken 1978 t/m 1985
"De Snor van Kiekeboe" (luxe)
"De Zes Sterren" (luxe & speciale)
allerlei oud reclame & promotie materiaal

MONKI
"Monki met Popeye op de Oceaan"
"Monki in Nederland"

URBANUS
Nrs 15, 17 en 20 (luxe)

DICK BOS
5.3 t/m 5.8 + 5.12 + 5.13 +
5.20 t/m 5.25 + 5.70 + 5.73

DICK BOSCH
"Dick Bosch in Tuinen, Dick!"
e.a. ook "Rockin' Belly"

STAR WARS
Poppen, Modellen e.a. Curiosa

Beelden van:
JOPO DE POJO, FREDDY LOMBARD,
RETEP, JOOP KLEPZEIKER, PAULUS,
RAY BANANA etc. etc.
en...
het BROEKJE VAN "NATASJA"

verder hebben wij interesse in:
Dinky Toys,
Reclamebeelden,
Emaille reclameborden,
Faller auto(race)baan

EPPO SUPERSTRIPSPECIAALZAAK
Kleine Berg 33 • 5611 JS Eindhoven
Tel. 040 - 244 18 82

STRIP SCHRIFT

Jaargang 29 oktober 1996 nummer 6 (293)

Verschijnt 10 maal per jaar
Stripschrift wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie in opdracht van Het Stripschap. De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs

Redactie
Tijs Bagchus, Arco van Os, Rik Sanders, Harry Wibier

Medewerkenden
Olav Beemer, Jan Bex, Ben Bits, Pieter van Cleef, Gerard Leever, Jeroen Mirck, Nick van Ormondt, Pieter van Oudheusden, Stefan Rutten, Peter de Smet, Jan-Willem Swane, Rudy Vrooman, Jempi Welkenhuyzen

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
Telefoon: 010 - 220 10 63, telefax: 010 - 421 06 08
Buzzer (tijdens kantooruren): 06 - 59 54 23 25
CompuServe: 75464,2224
Internet: 75464.2224@compuserve.com
WWW: http://ourworld.compuserve.com/homepages/Stripschrift

Uitgever
Uitgeverij Stripstift
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam

Abonnementen
Abonnementen-administratie Stripschrift
t.a.v. Ton Schuringa
Postbus 11335
1001 GH Amsterdam
Telefoon: 020-685 22 29, telefax: 020-618 91 42
Abonnementsprijs *f*62,50 / Bfr.1250
Leden van Het Stripschap *f*2,50 / Bfr.45 korting
Nederland: Giro 209948 of
Bank 82.67.01.523
ten name van Stripschrift, Amsterdam
België: Bank 721-520.62.74-81
ten gunste van Het Stripschap, Turnhout
Opzeggingen alléén schriftelijk en uiterlijk twee maanden voor het aflopen van een abonnementsjaar
Foreign subscriptions on request

Reprorecht
Het overnemen, evenals het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met:
De Groene Amsterdammer
t.a.v. Herman Feddema
Postbus 353
1000 AJ Amsterdam
Telefoon: 020-524 55 12, telefax: 020-622 14 21

Druk
Drukpartners, Amsterdam

Distributie
Het Raadsel, Amsterdam-Antwerpen

Omslag
Wasco

ISSN 0165-845X

Redactioneel

1996. De grote prijs van Breda voor strips. Een fraai initiatief waardoor een nog niet gearriveerde stripmaker een flinke financiële aanmoediging krijgt om verder in het vak te komen. De harten van veel stripliefhebbers gaan sneller kloppen bij het idee alleen al. In deze tijden van malaise in stripland is er immers niets zo mooi als een bijdrage voor de opkomst van nieuw talent. Namen gaan al door je hoofd. Zou eindelijk Mark Hendriks loon naar werk krijgen en een aanmoediging om na 'Tomoyo' in hogere oplage een tweede album te publiceren? Of Michiel van de Pol, die voor 'Impuls' het vermakelijke 'Mol' maakte en nu ook zijn eerste verhalen van 'Sjors en Sjimmie' heeft afgeleverd? Berend Jan Vonk? De redactie van 'De stripper'? Want er zijn genoeg stripmakers die - in het small-presscircuit - dit jaar prachtige dingen hebben gedaan.

Maar nee hoor. Geen beloning voor in 1996 geleverde indrukwekkende prestaties van ontluikend talent. Je kunt als beginnend stripmaker je compleet in het zweet werken, nachten lang doorwerken en geniale invallen krijgen, die prijs krijg je toch niet. Want als je uit jezelf al hard werkt hoef je namelijk niet aangemoedigd te worden. Althans zo denkt de jury van de grote prijs er kennelijk over, want zij kende de prijs toe aan Ulli Bürer. Een getalenteerd stripmaker, dat wel, maar helaas eentje met een bedroevend lage productie. Zeker het afgelopen jaar. Nou, op die manier kun je nog heel lang, heel veel mensen aanmoedigen.

Inhoud

4 **WASCO** Pieter van Oudheusden
11 **BITS & PIECES** Ben Bits
12 **HANCO KOLK** Jan Bex
17 **AGENDA**
18 **GLEEVERS DAGBOEK** Gerard Leever
20 **THE FLINTSTONES** Pieter van Cleef
23 **BOEKEN**
27 **VIDEO**
28 **ACTUALITEITEN**
29 **OVERPEINZINGEN VAN EEN VLAKGOM** Peter de Smet
34 **STARS & STRIPS** Olav Beemer

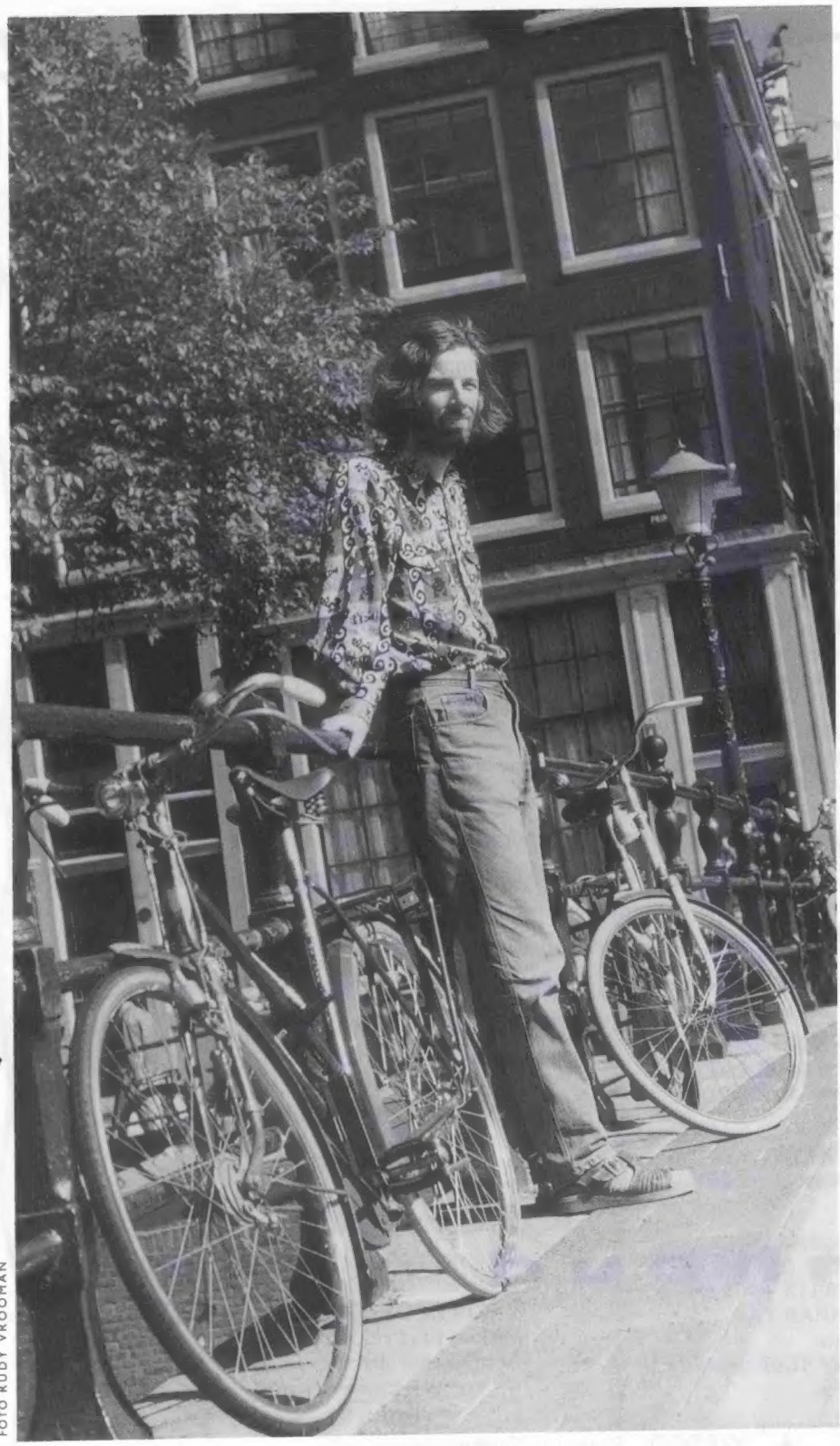

FOTO RUDY VROOMAN

HETZELFDE 250 Wasco

In weerwil van de schijn die zijn eenvoudige, haast kinderlijke tekenstijl wekt, is Wasco een gediplomeerd kunstenaar. Hij bezocht zelfs twee academies, eerst de AKI in Enschede, later de Rijksacademie in Amsterdam. Daartussenin werkte hij een poosje als manusje-van-alles bij een uitgever van kunstboeken in Dokkum. Op de Rijksacademie kwam hij terecht na deelname aan de Prix de Rome, een wedstrijd voor jonge kunstenaars, waarin hij een derde prijs won met zijn inzending: animatiefilmpjes, beeldjes en tekeningen.

Waren die verwant aan het werk dat je nu maakt?
Wasco: Ja, zo'n enorme ontwikkeling heb ik niet doorgemaakt. Ik ben de afgelopen tien jaar redelijk tevreden geweest met de manier waarop ik teken, hoewel er wel 'ns een dag tussendoor zit dat ik het zelf allemaal erg amateuristisch vind.

Krijg je dat soms van mensen te horen, dat ze je werk amateuristisch vinden?
Ja hoor. Het ziet er natuurlijk erg simpel uit ... en sommige dingen kan ik gewoon niet tekenen. Dat is een feit. Of ik teken ze zoals ik dat nu eenmaal doe. Ik weet niets van anatomie. Ik construeer eigenlijk nooit. Tekenen vraagt om een soort elegantie, een *joie-de-vivre* ... Gewoon vrij tekenen zonder al te veel na te denken. Ook geen potloodlijnen zetten. Ik geloof dat **Hans Kresse** dat ook had: als je potloodlijnen gebruikt, ben je niet aan het tekenen maar aan het construeren.

Gaat het met tekenen vaak mis?
Zelden onherstelbaar. Je móet het ook verkeerd doen en het daarna verbeteren. Dan wordt het pas goed. Zo wordt het iets anders dan wat je in je hoofd had. Je moet jezelf kunnen verrassen.

Wat is volgens jou zelf de grootste invloed van de Rijksacademie geweest?
Het heeft ertoe geleid dat ik betrekkelijk analytisch te werk ga. Achteraf, niet tijdens het werken zelf. Naderhand probeer ik te achterhalen waar ik mee bezig geweest ben. Als ik eenmaal met een pagina bezig ben, weet ik wel zo ongeveer wat ik aan het doen ben en waar ik uit moet komen.'

Misschien is dat de beeldende-kunstkant van je werk: de rationele benadering.
Ja, aan de ene kant ontstaat het vreselijk spontaan, aan de andere kant ben ik me heel snel bewust waar ik mee bezig ben.

Nee, alleen Wasco is genoeg. De naam G. Wasco **staat tenslotte ook op zijn huisdeur en in het telefoonboek. Verder wil de tekenaar, bij monde van zijn alter-ego Tuitel, alleen kwijt dat hij in Groningen is geboren: 'Mensen uit het Noorden zijn binnenvetters, vertellen niet alles ineens.' De naam Wasco ontstond vijftien jaar geleden, toen hij op de academie een strip maakte met als titel** *De Wondere Wereld van Wasco*, **die verder niets uitstaande had met het gelijknamige waskrijt van de firma Talens en die hij zelf omschrijft als 'autobiografische uitingen, een soort gedichten van een halve pagina.' In één daarvan meldde zich een personage dat zich Wasco noemde en zich afvroeg wat hij in deze strip te zoeken had. De naam bleef hangen en de tekenaar koos Wasco enkele jaren later als pseudoniem. 'Een beetje theater hoort bij strips. Een goede striptekenaar heeft een schuilnaam:** Morris, Hergé ...'

OPNIEUW MAAR DAN ANDERS

o-fans can not be wrong

door

PIETER VAN OUDHEUSDEN

Is dat sterker geworden in de loop der tijd?
Dat niet, maar ik ken nu wat meer striptekenaars. **Typex**, die aan de overkant van de Amstel woont, is een maatje van me. Met hem praat ik veel over strips, al sinds ik van de Rijksacademie ben, en dat maakt me bewuster van waar ik mee bezig ben. Dat is misschien het moeilijkste van dit vak: je bent ermee bezig, maar er is niemand die erover praat als over een vak, bij voorbeeld over de formele aspecten ervan. Ik teken nooit close-ups, nooit halftotalen om iets te noemen. Ik heb altijd een zekere afstandelijkheid. Over dat soort dingen kan je het hebben.

Help dat je of zit het je soms ook in de weg? Geeft het je niet het gevoel dat je nu per se close-ups en halftotalen moet gaan tekenen?
Nee, nee ... ik heb hooguit het gevoel dat ik het gebrek aan close-ups en halftotalen moet *rechtvaardigen*. Hahaha. Ik hou 't er maar op dat ik een Noorderling ben: die bekijken dingen wat meer van een afstand. Bij iemand als **Hergé** is een close-up geen close-up, maar gewoon een klein plaatje met alleen een hoofd.

Het klinkt als het rationaliseren van iets dat je instinctief doet.
Ja, maar àls je iets instinctief doet, is daar vaak een rationele reden voor! Misschien is het ook iets uit mijn jeugd. Als ik foto's maakte, zei m'n vader: 'Daar zijn de voeten af.' Alles moest er helemaal opstaan. Ik heb het ook met de gezichtsuitdrukkingen van m'n figuren. Die zijn allemaal heel ingehouden. Karel Bruin is maar één keer echt kwaad geweest. In al die zeven jaren. Het komt ook terug in de formele aspecten van m'n werk. Ik hou van *grids*, rasters. Rekenen om alles in de hokjes te laten passen, de verhoudingen moeten precies goed zijn. Soms wil ik om een stomme reden dat de oppervlakte van een plaatje precies tien vierkante centimeter is. Of ik wil dat een pagina precies duizend vierkante centimeter is. Als ik Typex een pagina laat zien, begint hij steevast te lachen om alle berekeningen die erop staan.

Ga je zelfs zover dat je plaatjes bijtekent die niet strikt nodig zijn.
Ik begin altijd met een ingewikkelde berekening en ga daarna pas invullen, dus daarvan heb ik niet zoveel last. Het is het gebruikelijke gepruts aan het begin van een pagina, omdat je op zoek bent naar vastigheid.

Het ritueel om het tekenen uit te stellen, zoals anderen potloden slijpen of koffie gaan zetten.
Ja.

Welk gevoel overheerst als de pagina eenmaal af is: teleurstelling, berusting, tevredenheid over het bereikte resultaat?
Meestal ben ik wel even tevreden, hoewel het niet lang duurt. Niet dat het daarna niet goed meer is, maar ik ben het al snel weer vergeten. De spanning is weg, de roes, weet ik veel.

Verschuilen

'Mijn ideaal is een eigen comic, *in het Engels. Ik heb de indruk dat alle goede tekenaars van dit moment in Amerika wonen. Daar wil ik bijhoren. Ik heb de indruk dat de nadruk lange tijd op Frankrijk, het mediterrane gebied lag maar dat het zwaartepunt weer naar Amerika is verschoven. Nu gebeurt hetzelfde als in de jaren zestig, toen de underground onze blik afwendde van weekbladen als* Pep, Robbedoes *en* Kuifje. *Tot de opkomst van* Métal Hurlant *en mensen zoals* **Gotlib**, **Moebius** *en* **Druillet** *deden de aandacht weer naar Europa verschuiven. Het zijn golfbewegingen. Ik heb nu het idee dat zo'n beetje àlle goeie dingen uit Amerika komen.'*

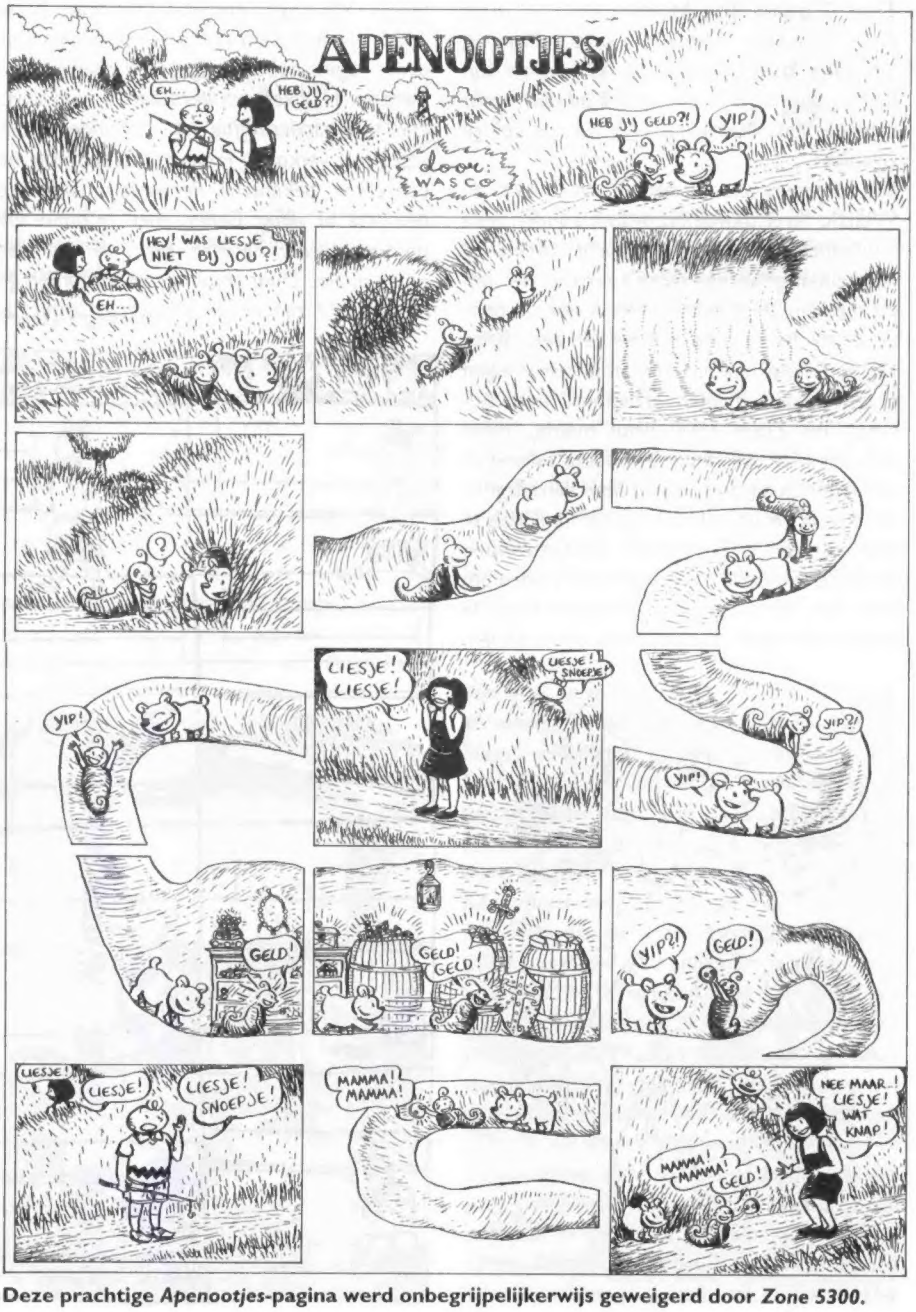

Deze prachtige *Apenootjes*-pagina werd onbegrijpelijkerwijs geweigerd door *Zone 5300*.

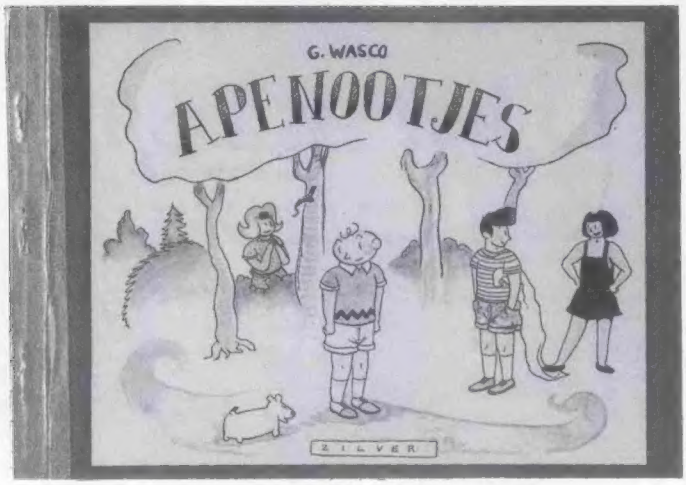

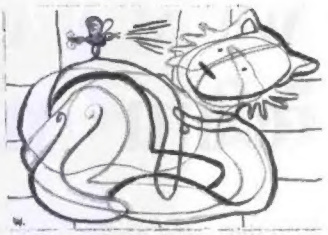

Boven, Enige voorbeelden van mijn expositie met *Duizend kattenkaarten*. *Links*, Ik was voor *Wasco's weekblad* op zoek naar een snel te maken stopcomic. Charlie Brown bleek hiervoor de ideale blauwdruk.

Hij loopt naar een grijze stalen archiefkast die volledige met comics in hangmappen is gevuld en begint op te sommen: 'Ik ben een fan van **Chris Ware** *...* **David Lasky** *heb ik hier ...* Zero Zero *is het beste blad van dit moment ...* **Steve Rude**, *heeft er niks mee te maken maar is ook een heel goede tekenaar ...* **Ted McKeefer**, **John Lewis**, **Dan Clowes**, **Joe Matt** *... het gaat maar door, gelukkig wel ...* **Gary Panter**, **Charles Burns**, *enfin, die hele school van* RAW, *ook al was dat een blad dat maar eens per jaar verscheen. Wat was de oplage eigenlijk?'*

De tekenaars die in bladen als RAW *en* Weirdo *terechtkwamen, waren zonder deze publicatiemogelijkheden wellicht beeldend kunstenaar geworden maar kozen nu de strip als medium, zegt Wasco. Het is ook de positie waarin hij zelf min of meer verkeert. Strips zijn een marginaal medium en je zult je eigen mogelijkheden moeten scheppen. Een tijdschrift als* Zone 5300 *helpt daarbij, maar van een wisselwerking met andere tekenaars die daarin publiceren, is wat hem betreft geen sprake: 'Ik geloof ook dat ik daar inmiddels te oud voor ben ...' Een nadeel van tijdschriften is dat ze tekenaars de gelegenheid bieden om zich erin te verschuilen. Je komt nooit te weten wat lezers werkelijk van je werk denken. 'Je hoeft je niet met het publiek te confronteren. Als je met een eigen blad op de markt komt, merk je opeens dat er maar tien mensen zijn die het kopen ...' Hij lacht uitbundig.*

Wasco begon als self-made stripmaker met het door hemzelf samengestelde, volgetekende, uitgegeven en in de hoofdstad gecolporteerde Wasco's weekblad *voordat hij in 1989 debuteerde met het prachtig uitgevoerde, in eigen beheer uitgegeven boekje* Apenootjes. *Hij heeft becijferd dat hij er in zeven jaar tweehonderdvijftig tot driehonderd stuks van heeft verkocht. Productie-technisch is het een crime, bekent hij. Per keer maakt hij er een stuk of vijftig. Geheel met de hand. Een productie waar hij elke keer als een berg tegen opziet. Door ervaring wijs geworden gaf hij in 1993 zijn eerste* Wasco's Comic *uit, meteen in een oplage van 850 exemplaren. Wasco meende met deze aanpak zijn tijd vooruit te zijn: 'Toen ik* Wasco's Comic I *maakte, vond ik dat zelf geniaal ... De vorm van de toekomst (lacht)! Niks, hoor.' Commercieel bleek de uitgave een ramp te zijn. Een groot deel van de oplage staat nog altijd onder zijn bed.*

De strips die je in Apenootjes **publiceerde, waren niet alleen anders getekend, maar ook de humor verschilde. Ze zijn veel absurder dan de grappen die je nu maakt. Het begin was meteen ook een soort eindpunt.**

Dat is zo en ik geef toe dat het me soms zeer somber stemt (lacht) ... Ik hou van *Apenootjes*, ik hou van de figuren en ga er graag mee verder, maar ik besef dat ik nooit meer dit soort grappen zal kunnen maken. Wat ik nu nog maak, is een uitwerking en verduidelijking daarvan. Toen ik ermee begon, wilde ik een strip maken waarin de laatste mop alleen nog te begrijpen zou zijn voor iemand die ook de 999 afleveringen daarvoor zou hebben gelezen. Een gesloten wereld. Maar in de loop der tijd is het een steeds 'normalere' strip

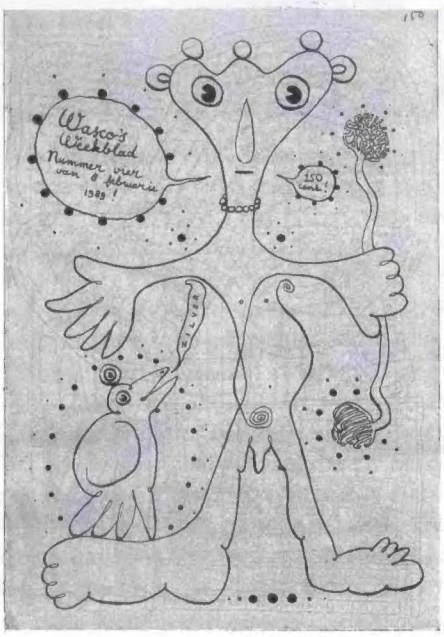

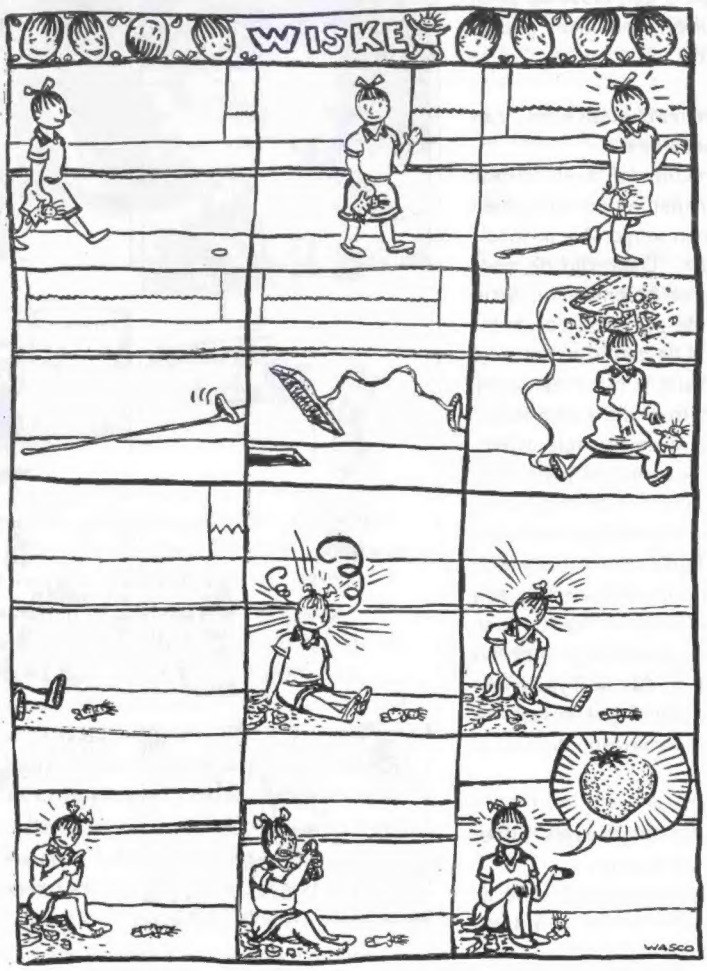

***Links*, Dit komt er nou van als je al je oude albums gaat herdrukken met nieuwe nummers. Thans begint de *Suske en Wiske*-reeks met nummer 67, dus kon het niet anders dan dat iemand anders de ontbrekende nummers ging invullen. Omdat in *Het eiland Amoras* Suske voor het eerst voorkomt moeten deze 66 albums wel *Wiske*-albums zijn.**

***Uiterst links*, Handelaren plaagden me er altijd mee dat *Wasco's weekblad* te goedkoop was.**

VOLKSUNIVERSITEIT HAARLEM
CURSUS
STRIPTEKENEN
IN SEPTEMBER HOOP IK MET EEN CURSUS STRIPTEKENEN VAN START TE GAAN! WE GAAN HIERBIJ UIT VAN UW EIGEN AANLEG EN INTERESSES. WE PROBEREN ZOVEEL MOGELIJK VERSCHILLENDE STRIPS TE MAKEN EN OOK BEGINNEN WE ONS EIGEN TIJDSCHRIFT WANT ONZE STRIPS MOETEN OOK GELEZEN KUNNEN WORDEN! HARD MAAR PLEZIERIG WERK!
G. WASCO
12 LESSEN VAN SEPTEMBER TOT DECEMBER!
ER IS EEN CURSUS VOOR VOLWASSENEN!
BENODIGDHEDEN:
GEEF JE OP OP ONDERSTAAND ADRES...!
EN ER IS EEN CURSUS VOOR KINDEREN!
VOLKSUNIVERSITEIT HAARLEM
LEIDSEVAART 220 2014 HE HAARLEM 023-532945 3

geworden. Daaraan valt niet te ontkomen. Of je moet ermee ophouden. Dat zijn de keuzes.

Gewoon maar doorgaan, dus.
Ja, hoewel ik de laatste tijd weinig heb geproduceerd ...

Indertijd zag Wasco's weekblad **eruit alsof je de inhoud uit je mouw schudde. Was dat ook zo?**
(lacht) Ja, dat was zo. Eigenlijk is dat ook het beste voor een tijdschrift. De helft van de verhalen in *Wasco's weekblad* had geen afloop, maar dat gaf niet. Het hele blad had maar één verhaal, in feite: het verhaal van Wasco die een weekblad maakt. Een absurde, uit de hand gelopen bezigheid, want hoewel ik de inhoud uit m'n mouw schudde, bleven er in de week bitter weinig uren over voor andere activiteiten.

Het was ook alsof de ene grap de andere voortbracht, waardoor er een soort ketting ontstond van losse, op zichzelf staande stripjes die uiteindelijk toch weer een geheel vormden. Je bent nu helemaal gestopt met het weekblad?
Ja, maar als ik een poosje in een creatief dal zit, denk ik altijd: ik ga weer een weekblad maken. Bepaalde dingen moet ik technisch anders aanpakken, ik zou nu in plaats van een kopieerproduct een computerproduct kunnen maken en zodoende weer diezelfde vrijheid terugkrijgen. Want naarmate ik langer met het weekblad bezig was, werden de eisen die ik aan mezelf stelde steeds hoger. Het was toch de bedoeling dat de inhoud van het blad enige coherentie vertoonde, hoewel ik ook geloof in de schoonheid van onvoltooide verhalen ...

Rechts, Advertentie voor de cursus *Striptekenen* in Haarlem. Mensen kunnen zich in december weer aanmelden.

***Linksonder, Apenootjes, Herfst* bevat prachtige kleurenpagina's.**

***Middenonder*, Nadat al mijn stripboeken waren gestolen, besloot ik een gedeelte te recreëren zoals ze in mijn geest voorkwamen. Dit is de uitnodiging voor de expositie hiervan bij Professor Ich.**

Ondergoed

Ook Apenootjes, *waarvoor* Peanuts *van* **Charles Schulz** *als voorbeeld diende, vonden hun oorsprong in* Wasco's weekblad. *Door tijdnood gedwongen ging Wasco op zoek naar een* stopcomic, *die snel getekend zou kunnen worden, en* Peanuts *was nu eenmaal de beste in zijn soort. Hij overwoog nog even de strip* Klein Grut *te noemen, de naam waaronder* Peanuts *vroeger in* Het Parool *verscheen, maar gaf ten slotte de voorkeur aan de letterlijke vertaling* Apenootjes. *Naar aanleiding van de titel vertaalde hij ook de namen van de personages in het Nederlands; zo werd Charlie Brown Karel Bruin, Snoopy werd Snoepje en Lucy werd Loesje. De eerste grappen waren mede zo absurd, zegt Wasco, omdat hij nog moest zoeken naar een vorm zodat ze achteraf de indruk wekken van 'een dyslectische* Peanuts'. *In de loop der tijd kwamen er ook personages bij of gingen een eigen leven leiden, zoals het laken dat oorspronkelijk het dekentje van Charlie Browns boezemvriend Linus Van Pelt was. Nee, tegenover Schulz voelt hij zich niet schuldig.* Apenootjes *is een heel andere strip. 'Soms laat ik hem aan mensen zien en die zeggen dan: net* Kuifje ...'

Als een afsplitsing van Wasco ontstond **Wanda Scott**, *het doorzichtige pseudoniem waaronder hij* De avonturen van Dotty Wervelwind *(1994) publiceerde. Hij omschrijft de strip zelf als 'postfeministisch', reden waarom hij een vrouw als tekenaar op de omslag liet vermelden. Wasco: 'Het verhaal speelt zich af rond 2030, als er geen mannen meer bestaan omdat ze allemaal in 2008 naar de knoppen zijn geholpen. Het zou dus niet eens door een man getekend kùnnen zijn. Wanda Scott klinkt bovendien een beetje als* **Walter Scott**, *de beroemde verteller. Ik heb het een poosje streng gescheiden gehouden en ontkende dat ik Wanda Scott was. Dat vond ik achteraf 'n beetje onzin, alsof ik me schaam voor die strip ... Terwijl ik eigenlijk heel trots op die strip ben. In de eerste plaats omdat ik allerlei dingen heb getekend die ik eigenlijk helemaal niet kan tekenen, geduwd heb tegen de gren-*

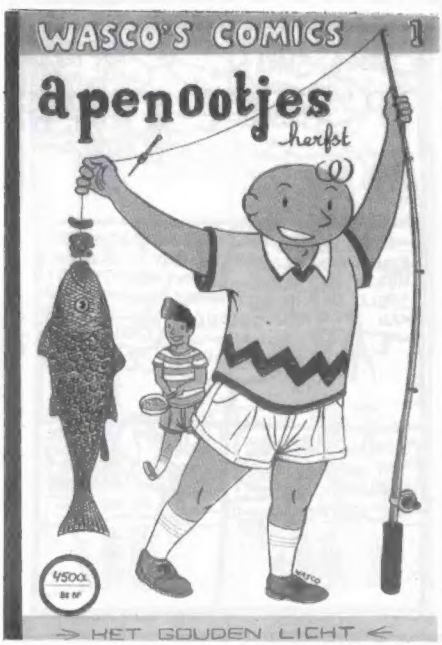

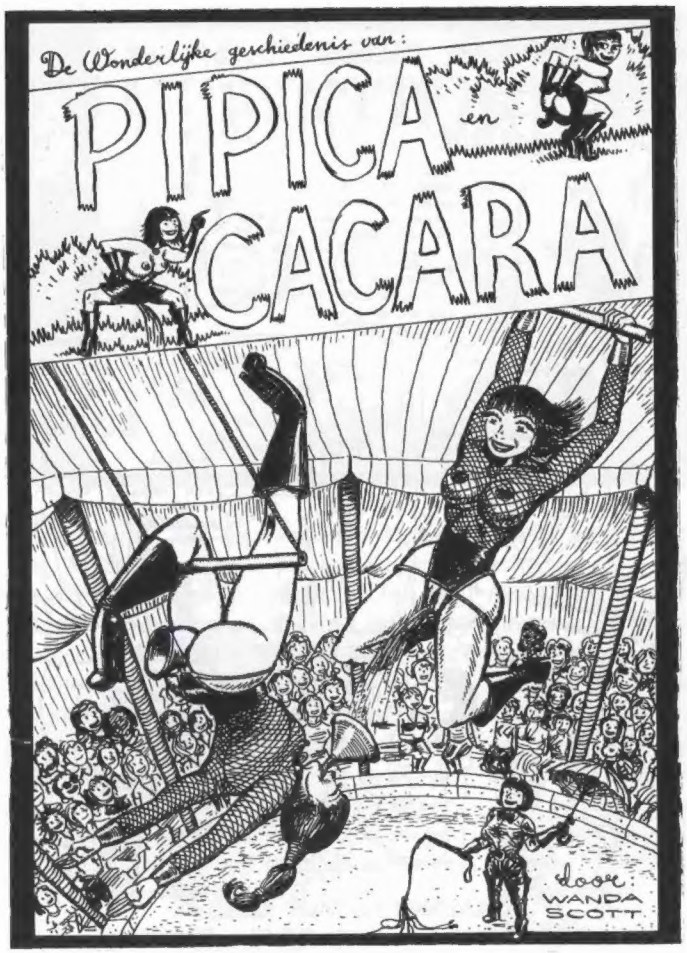

Boven, Voor een toekomstige expositie, *Duizend gezichten.*

***Links, Pipica Cacara* is eigenlijk een soort *Gouden Boekjes*-verhaal. Pipi en Caca zijn toen ze klein waren in het riool gevallen. Sindsdien kunnen ze zich niet meer aanpassen aan de zindelijkheid van de maatschappij. Ten slotte vinden ze hun plaatsje in het meisjescircus.**

zen van m'n eigen kunnen en in zekere zin is het een vrij serieus verhaal. Het is ook een soort dialoog met de superheldenstrip. Ik had me voorgenomen van elke pagina een splash-page *(beginpagina) te maken en geen saaie dingen te tekenen. Wat ik niet wilde tekenen, vulde ik in met tekst. Zo kan je toch een verhaal draaiende houden.*

In Dotty Wervelwind **waren sommige kenmerken van** Apenootjes **sterk uitvergroot, wat resulteerde in een zekere doortrapte naïviteit. Bij het lezen is het soms moeilijk te bepalen wanneer de onschuld echt is en wanneer voorgewend.**
Ik heb erg m'n best gedaan een bepaald beschavingsniveau aan te houden en allerlei al te openlijke woorden te vermijden ... (lacht).

Schuttingtaal, bedoel je?
Ja precies, ik wilde het toch heel netjes houden. Een meisjesstrip, *Barbie*-achtig. *Het Dagboek van Katrien Duck*, vandaar dat dagboek.

De sado-masochistische handelingen waaraan de meisjes zich ondertussen overgeven, worden daardoor des te gruwelijker. Of vind je dat niet?
Nee, dat geloof ik niet. Eigenlijk spelen alle figuren in *Dotty Wervelwind* een spelletje met elkaar.

Met wederzijdse instemming. Zolang ze zich aan de – ongeschreven – afspraken houden, is er niets aan de hand?
Precies. Het enige probleem dat ik zelf met *Dotty Wervelwind* had, was de vraag hoe je in die gigantische sm-wereld je kinderen zou moeten opvoeden. Dat wil ik graag in het midden laten.

Blauwdruk

Ietwat triomfantelijk informeert Wasco of ik had ontdekt dat Dotty Wervelwind *gestolen was. 'In één of ander Belgisch blaadje stond kort na de oorlog een gelijknamige strip van de hand van een Zweed ...* **Carlstrom** *geloof ik. Een raar stripje was dat, hoewel je alleen af en toe wat ondergoed zag. Zelfs het logo heb ik gestolen.'*

Anderen doen daar heel heimelijk over, maar jij gaat nogal prat op zulke diefstallen, lijkt het wel.
Ik vind: als je een strip maakt over een man met een hondje, noem die dan *Kuifje* ... Draai er niet omheen (lacht). Ik geef toe dat je problemen zou krijgen, maar noem het beestje bij z'n naam. Dan zie je ook veel beter wat de verschillen zijn. Als je *Apenootjes* met *Peanuts* vergelijkt, springen de verschillen in het oog, terwijl de moppen in bij voorbeeld *Oerm* en *De tovenaar van Fop* inwisselbaar zijn.

Een wezenlijk verschil tussen Apenootjes **en** Peanuts **is dat de strip van Schulz een afspiegeling van en een commentaar op de werkelijkheid van de volwassenen is, terwijl jouw figuren in een absurde fantasiewereld leven.**
Ik was vooral een fan van de eerste *Peanuts*, toen alles nog veel ronder en zachter was. Minder schematisch getekend. Daar was ik naar op zoek.

Het gebruik van bestaande figuren is een houvast voor Wasco, een blauwdruk waarmee hij aan de slag kan. Het personage is al gedeeltelijk door anderen ingevuld. 'Post-

SHIT! WAT HEB IK HET HEET!
ZET DIE HELM DAN AF ROUMI!
HOEDA
MIN HELM! EEN WAARZEGGER HEEFT ME VOORSPELD DAT IK NIET KAN STERVEN ZOLANG IK HAAR OPHOUDT!
EN GIJ GELOOFT DAT?! GIJ EEN CHRISTEN?!
OCH...
...MAAR LATEN WE HET OVER ETEN HEBBEN...!
NEE!
WAT? NEE?!
NEE! DE AAP GAAT NIET IN DE POT...!

modernistisch' is geen eng woord, protesteert hij. De filosofie erachter is zeker ook van toepassing op zijn eigen werk: 'Vooruitgang bestaat niet meer, er is alleen nog verandering. Hetzelfde opnieuw, maar dan anders. Daar geloof ik heilig in. Vroeger was er het idee dat je aan de top van een piramide stond, waarin al het voorgaande was geïntegreerd. Dat is nu helemaal niet meer zo. Die lineaire chronologie is verdwenen. Ze zouden een tekenaar als **Robert Crumb** Little Orphan Annie *moeten aanbieden.'*

Met incestueuze gevolgen, vermoedelijk.

Hahaha ... Misschien zou die strip nog gebruikt kunnen worden ook. Maar in elk geval, Crumb heeft zich in de jaren '60 al de stijl van **Harold Gray** en **Segar** eigen gemaakt. Hij bouwde niet voort op de hippe *Flintstones*-stijl van de jaren vijftig, zoals **Hanco Kolk** nu doet, maar greep terug op de vooroorlogse striptekenaars. Wat ook niet verwonderlijk is als je z'n muziekkeuze kent. In stijl was het een stap achteruit, maar inhoudelijk juist een grote sprong vooruit, omdat duidelijk werd dat strips ook over de realiteit konden gaan.

Je eigen strip zijn verre van realistisch. Zou je geen verhalen willen maken die rechtstreeks over de werkelijkheid gaan?

Ik zie dat niet als mijn eerste taak. Mensen zien strips toch vooral ook als een medium dat helemaal van die werkelijkheid losstaat. Ik heb het gedaan in de strip die in het kunstenaarstijdschrift *De ijsberg* stond: kiekjes, zo leef ik (lacht) ... Meer gebeurt er niet.

Boven, Voor *Mug*, krant voor uitkeringsgerechtigden, maak ik het enige onderdeel wat niet over dat onderwerp gaat, maar over het maken van strips. Eigenlijk is het gewoon dollen.

Rechts, *Ping Pong Ponia* is een kruising tussen een strip- en een tekstverhaal. Tevens een poging het langste stripverhaal ter wereld te maken.

Onder, Dit verhaaltje is bedacht voor *Florijn*, het blad van *Spekkie Bigs* Marc van der Holst, maar is nog steeds niet af.

PING-PONG-PONIA
HOOFDSTUK 1. Hoe het allemaal begon...
DIE 21ste JUNI WAS HET EEN PRACHTIGE DAG EN TOEN PIM OP STOND EN UIT HET RAAM KEEK ZEI HIJ:
PRACHTIG! EEN HEERLIJKE DAG OM EEN AUTORITJE TE MAKEN!
EN HIJ DACHT DAARBIJ NIET ZOMAAR AAN EEN AUTORITJE MAAR AAN EEN AUTO-RITJE IN ZIJN EIGEN AUTO..!
HAD PIM DAN EEN EIGEN AUTO DAT HIJ DAAR ALS KLEINE JONGEN ZO VAN KON DROMEN.?
NEE! MAAR HIJ WAS VANDAAG JARIG EN HOOPTE VURIG ER EEN TE KRIJGEN..!
NOG NIET
ZO LANG GELEDEN HAD HIJ DE KONING VAN HET LAND EEN GROTE DIENST BEWEZEN EN NU HOOPTE HIJ...
OH, OH, WAT HOOPTE HIJ!
HIJ HAD TOCH VOLDOENDE HINTS GEGEVEN TOEN HIJ MET PRINS JORIS (DIE BIJ HEM IN DE KAS ZAT) VOOR DE AUTO-ETALAGE HAD GESTAAN!
KIJK TOCH EENS JORIS! ZO'N KLEIN WAGENTJE, ZOU DAT NIET ONTZETTENDE MIETERS ZIJN?!
NATUURLIJK! MAAR WIJ ZIJN NOG MAAR 9 EN JE MOET MINSTENS 14 ZIJN VOOR EEN AUTO!
MAAR IK BEN AL BIJNA 10!
TOCH NOG ALTIJD VEEL TE JONG!
ANTWOORDDE JORIS, DIE ALTIJD REALISTISCH WAS!
EN TOCH KON PIM NIET OPHOUDEN TE HOPEN TERWIJL HIJ ZIJN VOETEN OP HET KOUDE ZEIL ZETTE!
HIJ WIST DAT HET HET ONMOGELIJKE VRAGEN WAS MAAR BLEEF TOCH HOPEN TERWIJL HIJ ZICH ACHTER DE OREN WASTE!
EN NOG HOOPTE HIJ TOEN HIJ DE TRAP AFGING EN DE EETKAMER BINNENGING!
DAAR ZATEN ZIJN VADER EN MOEDER AL KLAAR EN ZIJN ZUSJE MIEKE!
EN WAT EEN BENDE KADOOTJES!
NATUURLIJK WAS ER GEEN AUTO BIJ, MAAR DAT VERWACHTTE HIJ OOK NIET! ZIJN VADER HAD IMMERS ZELF NIET EENS EEN AUTO!
NEE! VAN ZIJN OUDERS ZOU HET NOOIT KUNNEN KOMEN MAAR KIJK TOCH EENS WAT EEN FIJNE DINGEN! WOW! EEN RAKET!
JA! EN JE KUNT ZE ECHT AF-

MAAR...
DE AAP IS MIJN TALISMAN!
HOEBA!
HERINNER U HOE VAAK HIJ ONS HET LEVEN REDDE!
MAAR MOETEN WIJ DAN STERVEN VAN HONGER?
LIEVER STERVEN DAN EEN STRIJDMAKKER OPOFFEREN...!
O.K! OK!
IK HAD OOK NOOIT OP KRUISTOCHT MOETEN GAAN..!
GELUKKIG ROEPT HET ZWARTE GOEDJE OVERAL UIT DE GROND!
NEE, KOUD HOEVEN WE HET NIET TE HEBBEN!

De laatste tijd maakt Wasco in zijn strip vooral gebruik van de figuur Tuitel, als verpersoonlijking van de tekenaar. Het personage komt onder dezelfde naam voor in een kinderboek van **Piet Marée**, Ping-Pong-Ponia. *Pas na maanden ontdekte Wasco waar de naam vandaan kwam: de figuur had de vorm van een zandloper, twee op elkaar gezette tuiten. Tuitel is striptekenaar, de nieuwe 'ego-Wasco'.*

Wasco: 'In de Tuitel-strips wil ik in zekere zin de realiteit van het striptekenen laten zien. Dat iemand gewoon altijd maar achter een bureau zit. Ik weet niet of ik dat waar kan maken: het wordt zo'n sááie strip, dat hou je niet voor mogelijk ... Ik heb de fantasiewereld van **Wanda Scott** en Apenootjes-eiland, *maar verder zit ik de hele dag maar achter een bureautje. Je denkt hooguit: Zou er iets op tv zijn, of laat ik nog 'ns een plaatje opzetten. Het spannendste dat er gebeurt, is dat iemand een aardige brief schrijft.'*

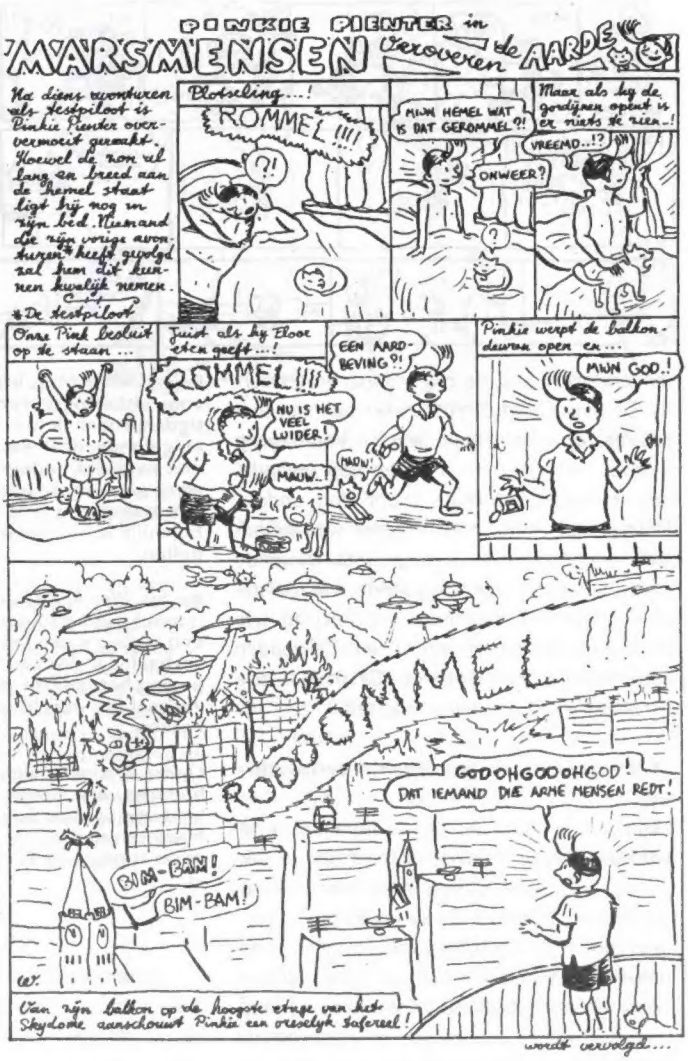
PINKIE PIENTER in
MARSMENSEN veroveren de AARDE
Na diens avonturen als testpiloot is Pinkie Pienter oververmoeid geraakt. Hoewel de zon al lang en breed aan de hemel staat ligt hij nog in zijn bed. Niemand die zijn vorige avonturen heeft gevolgd zal hem dit kunnen kwalijk nemen.
*De testpiloot
Plotseling...!
ROMMEL!!!
MIJN HEMEL WAT IS DAT GEROMMEL?!
ONWEER?
Maar als hij de gordijnen opent is er niets te zien..!
VREEMD..!?
Even Pink besluit op te staan ...
Juist als hij Eloor een geeft ...!
ROMMEL!!!
NU IS HET VEEL WIJDER!
MAUW..!
EEN AARDBEVING?!
MAUW!
Pinkie werpt de balkondeuren open en ...
MIJN GOD.!
RODDOMMEL
GODOHGODOHGOD!
DAT IEMAND DIE ARME MENSEN REDT!
BIM-BAM!
BIM-BAM!
Van zijn balkon op de hoogste etage van het Skydome aanschouwt Pinkie een vreselijk tafereel!
wordt vervolgd...

Boven, Geboortekaartje voor Liesbeth.
***Rechts, Pinkie Pienter* uit *Wasco's stripblad 1*. Ik hoop niet dat iemand denkt dat het nog verder gaat.**
***Linksonder*, Illustratie uit Piet Marées *Ping-Pong-Ponia* met de tovenaar Tuitel. Zowel figuur als naam heb ik rechtstreeks gestolen.**
***Middenonder*, Twee bonusstrips.**
***Rechtsonder*, Voor de expositie *The Fantastic Four* vervaardigde ik een complete HIP Comic. Dit is de eerste pagina van het vervolg.**

Explosie

Waaraan ontleen je je ideeën?
Bij *Apenootjes* is het gewoon een wereld, waar ik in stap en ik zie wel wat er gebeurt. Er is altijd wel iemand met wie ik kan beginnen. Humor is een moeilijk terrein. Wat is nou eigenlijk 'een nieuwe grap'? Toen ik met *Apenootjes* begon, wilde ik dat elke grap volkomen nieuw was. Maar dat hou je niet lang vol. Ik geloof wel dat je elke situatie kunt gebruiken voor een grap. Soms weet ik pas op het voorlaatste plaatje wat de mop is, en soms al op het eerste plaatje. Ik maak ook wel eens voorbereidende schetsjes.

Omdat je van tevoren wilt weten hoe de grap gaat uitpakken?
Nou ja, ook om de tijd te doden in de trein. Ik beschouw mezelf niet zo erg als een humorist. Ik zie humor vooral als een soort 'humeur': je brengt de lezer in een stemming. Ik ben eerder op zoek naar een nieuwe stemming dan naar een nieuwe mop. Naar een manier waarop ik die *Apenootjes* een nieuwe draai kan geven.'

Heb je ooit overwogen om ze tot een toneelvoorstelling te bewerken?
Wel om er een film van te maken. Met acteurs. Dat is bijna hetzelfde. Bij toneel of film kunnen stiltes werkelijk 'geleefd' worden, dat is het goede. Ik had het idee dat dan ook veel meer nadruk op de natuur zou komen te liggen, als je de opnamen bij voorbeeld op Schiermonnikoog zou maken.

Waarschijnlijk zou je dan heel dicht bij Herenleed **uitkomen.**
Dat zit er in.

Hij zou ook graag een eigen krant maken, omdat de strip immers honderd jaar geleden begonnen is: 'Een explosie van kleuren, formaten ... daarin is het eigenlijk alleen minder geworden. Het hoogtepunt lag aan het begin. De voorsprong van de achterstand. **Art Spiegelman** *zei onlangs in een interview dat het is alsof een medium aan het begin meteen op zijn hoogtepunt is. Met de film was het zo. Er is een enorme vrijheid. De regels moeten nog worden uitgevonden. Waarom zou je niet zelfs de kans grijpen die de dagbladen hebben laten liggen?'*

Je hebt destijds zelf met Wasco's weekblad **gecolporteerd. Zie je niet heel erg op tegen de problemen die de verspreiding van zo'n krant met zich meebrengen?**
Nou en of. Hahaha ... Daarom verschijnt de krant in het Engels. Maar het belangrijkste is het feit dat zoiets verschijnt. Dat is mijn kunstopvatting: publiceren is niet eens het voornaamste, het moet in de eerste plaats gemaakt worden. Je kunt

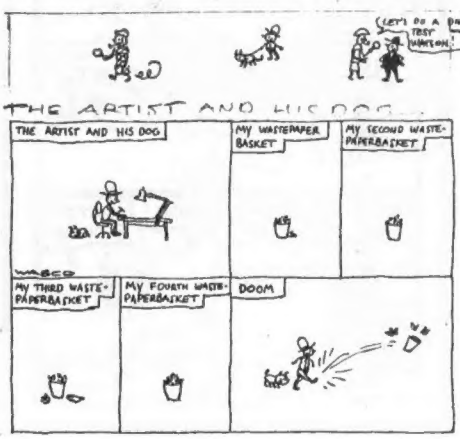

natuurlijk niet onbeperkt in de lucht fietsen, maar de reden waarom je het wilt maken is van meer belang dan de vraag of het wordt gepubliceerd of niet. Dat is een typische kunstenaarsopvatting, ja. Neem dat fantastische *Jan Klaassen*-boek van **Aart Clerckx**. Dat is op een vreselijke manier geflopt, maar het is verschenen en daar gaat het om.

Voel je je met Clerckx verwant?
Ja, ik vind hem heel goed, maar ik zie ook wel dat hij dingen maakt die heel moeilijk aan de man te brengen zijn. Het werk van Clerckx ziet er heel weerbarstig uit, terwijl strips 'sexy' zijn. Ik bedoel dat niet in de zin van erotisch, maar je gaat op de eerste indruk van je zintuigen af. De winkels liggen vol met strips die niet om te lezen zijn, maar er geweldig uitzien. Het werk van Clerckx heeft dat helemaal niet. Het verzet zich ertegen, bewust lijkt het wel. Hij heeft natuurlijk onder de insiders een stel fans, maar ongeveer net zoveel als ik.'

Tweehonderdvijftig?
(lacht) Als ik er hier zoveel heb, maar stel dat het er in Amerika tien keer zo veel zijn, is het al bijna haalbaar om je eigen blaadje in het Engels te maken. Mensen zoals **Erik Kriek**, **Jeroen de Leijer**, **Berend J. Vonk**, **Typex** en ik zouden de oversteek moeten wagen. Gewoon maar proberen. Soloblaadjes, zoals ik al zei. Ik vind dat mensen moeten uitkomen voor zichzelf. Een gefaseerde opbouw, zoals je nu vaker in Amerika ziet. Met een blaadje een publiek kweken en daarna met een boek uitkomen. Geen amateurisme. Mensen kopen niet graag iets waarvan ze nog nooit hebben gehoord. Het publiek is niet avontuurlijk. Lezers kijken graag de kat uit de boom. Ik vind ook niet dat mijn boekjes onsuccesvol zijn. Ze worden alleen niet verkocht. Dat is iets anders. De mensen die ze kopen, vinden ze leuk.

Bits & Pieces

Dieven

75

Ik ben bestolen. Door de redactie van Stripschrift. En ik zal het u haarfijn uitleggen.

Heeft u het Toondernummer gezien? U weet wel. Dat nummer dat de redactie aanduidt met de term 'special'. Heeft u daarin mijn kolommetje niet gemist?

Nou, ik wel. Ik was bezig aan een aaneensluitende serie van publicaties. Ik was de zeventig reeds gepasseerd. Op weg naar de honderd. Nimmer verzuimd. Keurig mijn doodlijntjes gehaald. Een absoluut wereldrecord kolommeren in striptijdschriften. U leest nu de vijf-en-zeventigste. Had dus de zes-en-zeventigste moeten zijn.

Wat doen die hufters? Ze bellen me op.

'Zeg Ben, je kolommetje komt deze keer in het middenkatern'.

'Mij best,' zei ik nog welgemoed.

'Ja, maar die zit niet in de museumversie van Teylers. Want het is een beetje plee-papier waar dat op staat. En bovendien, die mussumgasten snappen zo'n kolommetje niet', aldus de redacteur van dienst.

Langzaam maar zeer zeker begon ik nattigheid te voelen. De kolommetjes zijn luid en duidelijk. Ook voor de gemiddelde museumganger. Het wachten was op het volgende telefoontje.

'Ha, die Ben. Bij nader inzien lijkt het ons beter dat er geen Bits komt in de special. Zou een beetje uit de toon vallen, vind je ook niet?'.

'Aha. Er mag niet kritisch worden geschreven over Toonder. Dat die drie delen autobio eigenlijk weinig literair zijn. Saai en onvolledig'.

'Nee, dat is het niet. Maar een column past niet in zo'n – uh – positieve special'.

Nou en of die erin past, dacht ik, toen ik de hoorn er op gooide.

Wat is de dieper liggende reden?, peinsde ik.

Nu de Stripschapprijzen van 1996 zijn toegekend is het mij zonneklaar. Daar waar de redactie zag aankomen dat mijn mega-serie-effect hoge ogen ging gooien voor de Prijs-der-bijzondere-verdiensten, heeft men in een slinks een-tweetje met de Schap-bestuurderen wreed mijn serie onderbroken. De commissie werd een basisargument uit handen geslagen. Jarenlange trouwe dienst wordt getorpedeerd. Dieven zijn het.

Kennelijk is het een trend. Want wie hard werkt en goed zijn boterhammetjes kauwt, wordt tegenwoordig toch wel afgestraft. Regelmaat is uit. De koningin geeft er ook al geen lintjes meer voor. Dus waarom zou zo'n Stripschap-jury zich er dan aan storen. Het gaat niet om wat je doet. Het gaat om wat je zegt dat je van plan bent wellicht ooit te gaan doen.

75

Prijzen zijn er alleen nog voor hen die niets doen. Zo gaat de Prijs van de stad Breda naar een jonge tekenaar die in heel 1996 niks heeft getekend. Het heet een aanmoedigingsprijs te zijn. Maar zo letterlijk hoeft dat nou ook weer niet te worden geïnterpreteerd.

En dan die bijzondere-verdienstenprijs van Het Schap. Die gaat naar een stel Groningers. Nu is dat op zich al vreemd in de stripwereld. Een beetje prijs hoort naar Amsterdam te gaan. Hooguit naar Rotterdam. Maar Groningen?

Ze krijgen die prijs omdat ze het initiatief hebben genomen tot een stripmuseum. Althans ze denken erover het initiatief te gaan uitvoeren. Sterker: ze hebben alleen een maquette laten maken. En er is al een keer met een bouwer gesproken. Als ik het zeer defensieve juryrapport mag geloven.

Bovendien is het zeker, tenminste als het doorgaat want dat is allerminst zeker, dat er een 'pontificale koffieshop' komt in het museum. Wellicht bedoelt men hier te zeggen dat ook déze Groningse gemeente garant staat voor een levendige handel in nederweed. Naast een plaatselijke striphandelaar die ook al in de entree van het museum is gepland. Of er ooit tentoonstellingen komen is hoogst onzeker. Laat staan dat ze er kunnen hangen.

Er wordt nu al jaren over gekletst, daar in Groningen. Maar er gebeurt gewoon niks. En dan toch een prijs? Bijna niet te geloven. Geef hem dan na het eerste prille idee. Maar niet na jaren zeuren. Of wacht tot het geopend wordt.

Zijn er dan echt geen jonge producerende talenten meer? En heeft de commissie voor de bijzondere prestaties nog slechts de intellectuele diepgang van een plat bord? Wordt het straks écht zo erg dat alleen ik nog voor een prijs beschikbaar ben? Nee, toch?

Geef die bijzondere prijs gewoon eens aan Arco van Os die in zijn eentje al jarenlang de eindredactie van Stripschrift doet. Het oudste stripblad ter wereld is een meneer. Gewoon een meneer. Met giga-betekenis voor de Nederlandse stripwereld. Dat is pas bijzonder.

Tenminste, zolang hij zorgt dat de redactie met z'n fikken van mijn kolommetje afblijft.

Ben Bits

Hanco Kolk

een striptekenaar tussen engeltjes en cynisme

door
JAN BEX

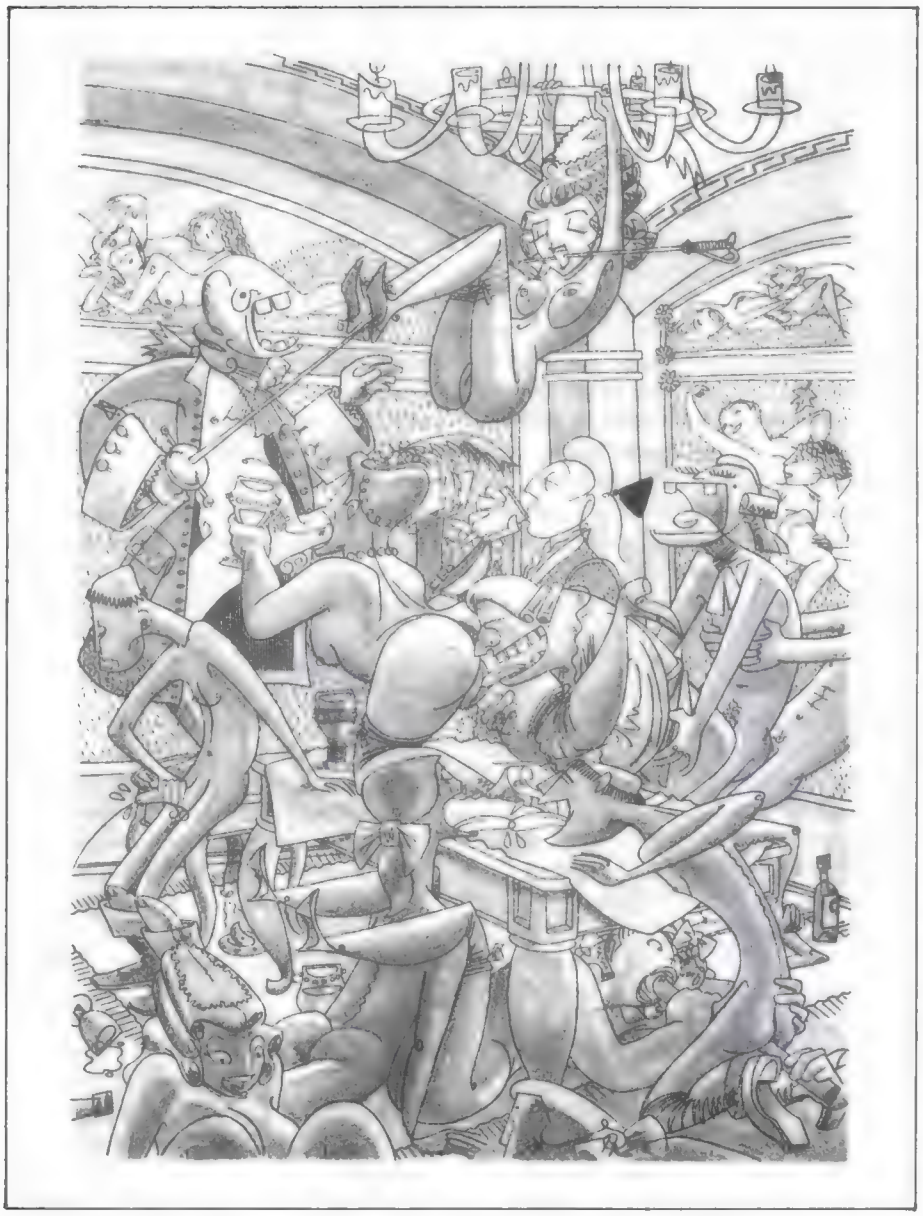

De orgie van de Graaf van Lismore, steendruk uit een set van acht, over Casanova.

De Stripschapprijs 1996 is voor Hanco Kolk. **En hij is in zijn nopjes. Zijn eerste reactie: 'Erg blij en trots. Jury bedankt!' Geheel onverwacht is de toekenning niet – Kolk werd in de afgelopen jaren herhaaldelijk genoemd als kanshebber – maar desalniettemin was hij toch verrast. 'Ik wist wel dat het er een keer zat aan te komen, maar de timing was prima. Ik was net koud een dag terug van vakantie, toen ik een telefoontje kreeg dat ik de Stripschapprijs had gewonnen. Op dat moment had ik het niet verwacht. Ik wist ook niet precies wat ik me erbij moest voorstellen, maar nu het bekend is geworden, is het echt gekkenhuis. Ik word van alle kanten gefeliciteerd, en er is volop media-aandacht. Nee, ik mag niet mopperen'. Stripschrift sprak al eerder met Hanco Kolk. Hieronder volgt het verslag van het gesprek dat plaatsvond tijdens de begin juni gehouden Stripdagen Haarlem.**

FOTO NICK VAN ORMONDT

Haarlem, in een zachte avondzon op een druk joelend terrasje tijdens het stripfestival. Het leven is als een zeldzaam goeie voetbalmatch: net iets anders dan je verwacht. De stripauteur van de schitterende, maar tegelijkertijd door-en-door cynische Meccano-reeks *blijkt driedimensionaal helemaal niet die gevreesde nihilist, die vlotte praatjesmaker die met modieuze jaren negentig-peptalk elk serieus gesprek op voorhand ondermijnt.* ***Hanco Kolk*** *(39) is geen karikatuur van zichzelf, maar is gelukkig ook de geestelijke vader van de zotte historische* Gilles de Geus *en van de warme vaderstrip* Cor Daad.

Bij Griffioen Grafiek heeft hij een grappig-erotisch - in steendruk uitgegeven - hebbedingetje doen verschijnen met illustraties uit het leven van de door hem hooglijk bewonderde Italiaanse rokkenjager ***Casanova****. In Haarlem waren die prenten tentoongesteld op een carrousel waarop normaliter ijskasten - vooral in showrooms - hun ding plegen te doen. Maar in Haarlem waren het dus mooie vieze prenten, aangekleed alsof het een peepshow betrof. Alleen draaide de carrousel op zijn eigen ijzige toerental nèt iets te snel voor een precieze observatie van de details. Casanova had het niet beter kunnen verzinnen. 'Tja,' zegt Kolk met enig leedvermaak, 'langzamer konden we het niet laten draaien. Anders viel het ding stil.' En nog geen kwartier later, vertelt diezelfde Kolk, absoluut ongekunsteld, en zowaar met hete-tranen-in-de-ogen, een aandoenlijke anekdote over zijn zoontje. Een kerstanekdote nog wel, maar daarover later meer. Net iets anders dan je verwacht van de auteur van het messcherpe en binnenkort verfilmde meesterwerk* Gilette.

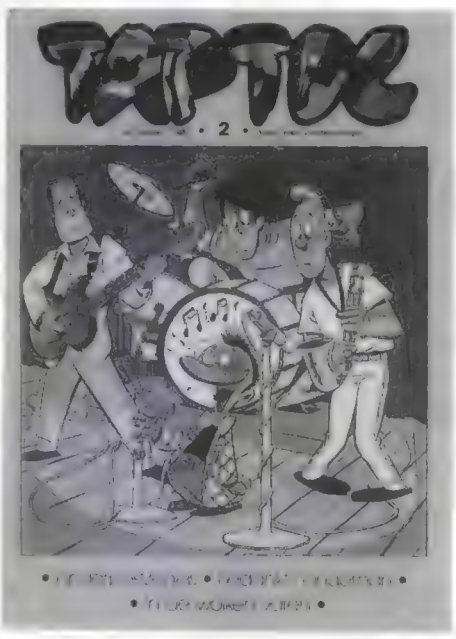

Taptoe-cover met Cor Daad.

Zelfvertrouwen

Hanco Kolk blijkt gedreven, energiek. Het geheim achter dat zelfvertrouwen loopt ook al in Haarlem rond: 'De man die toen **Peter de Wit** *en ik aan* De revue, *onze vierde* Gilles de Geus *bezig waren, plots orakelde dat 'dat vierde verhaal misschien nooit zou verschijnen.' Nou. Ik ben daar vreselijk kwaad om geweest. Toen zijn we zelf gaan uitgeven. Wat overigens helemaal niet zo moeilijk is. En het leuke is dat de serie vanaf dat moment pas is gaan lopen. Nu zitten we voor het zevende album opnieuw bij een uitgever, bij Arboris. Omdat Arboris ook sterk is in het buitenland. Een positie die wij met onze eigen uitgeverij De Plaatjesmaker niet konden bereiken. De volledige Gilles de Geus-serie zal herdrukt worden en eindelijk fatsoenlijk verspreid worden in Vlaanderen, maar ook in Denemarken, Duitsland en Frankrijk.*

Weet je, het positieve aan een vijand is dat je er ook veel energie uit kan halen, zelfs vol-

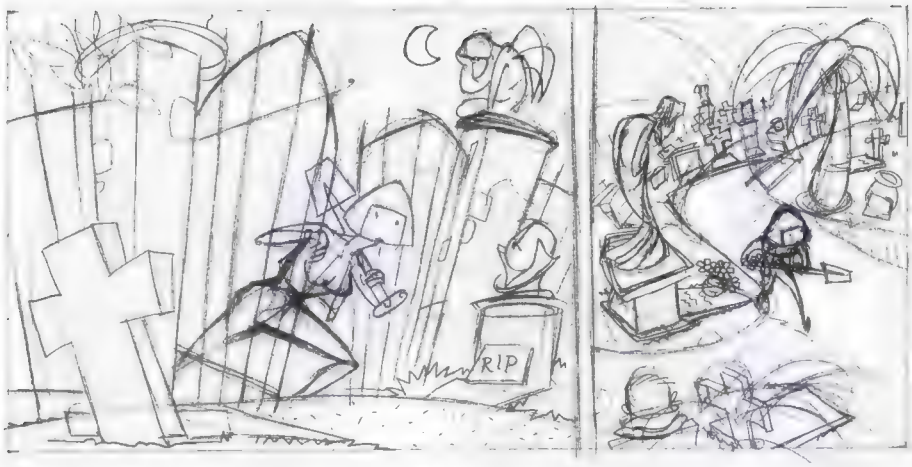

feite niet nodig hebt. Ik wil niet eindigen als **Arthur Piroton**, die zo vasthing aan die ene uitgeverij (Dupuis. Red.). Collega's hebben na zijn dood originelen geschonken om te veilen. De opbrengst ervan ging naar de familie. Of eindigen zoals **Raymond Macherot**. Een grootmeester, die met *Chlorophyl* prachtige dingen heeft gemaakt, zit nu op zwart zaad. Vreselijk. Dat wil ik nooit. Nooit!

Persiflage

Je stijl ziet er heel losjes uit. De Fraaie Lijn.
Wauw!

doening. Een mens moet ook tegenstanders hebben. Als dat niet zo zou zijn, zit er iets fout.'

En toen kwam Meccano. Je breuk met je vorige uitgever (het toenmalige Oberon. Red.) blijkt het keerpunt in je loopbaan te zijn.
Hanco Kolk: Ik herken die angst bij veel tekenaars. Onder meer bij nogal wat Belgische stripmakers, die één serie bij één uitgever hebben, proef je zo de verkrampheid. Voel je zo het zweet. Jongens die met een herfstgevoel zitten: bladeren die vallen, uitgevers die snoeien en weer een jongen op straat zetten. Met mij kan het ook zo gebeuren, denk je dan. Vreselijk. Doodsbang ben je dan. En nu doe ik wat ik wil. Dat voelt zo lekker, die vrijheid. Vanaf het ogenblik dat je jezelf uitgeeft, merk je dat je die uitgevers in

Net uitgevonden.
Mooie term. De Fraaie Lijn.

Ooit heb ik bij het verschijnen van Meccano **geschreven: het dolgedraaide kubisme van Kolk.**
Klinkt al veel minder. Ik hou helemaal niet zo van kubisme. Voor *Meccano* heb ik me laten inspireren door een oud boekje van **Al Hirschfeld**. Die tekende recensies van Broadway-spektakels in een hele, mooie, soepele lijn. Wauw, dacht ik, die kant wil ik ook uit. Zo simpel mogelijk en zoveel mogelijk in één lijn vertellen. Tot ik afgelopen maand voor het eerst een origineel van Hirschfeld zag. Die originelen zijn in werkelijkheid zó groot (spreidt zijn armen) en die vloeiende lijn blijkt te bestaan uit een heleboel kleine lijntjes. Denk je: Ach, fuck. Valt-ie helemaal door de mand.

Uiterst links, Schets voor *Gilette*, het tweede deel van *Meccano*, een cynische commentaarstrip op de grillen van deze tijd, met eronder een schets voor *Inspecteur Netjes*.

Boven, *Gilles de Geus* gaat over de grens. *Willem de Zwijger* is behalve in het Nederlands ook uitgebracht in het Frans, Duits en Deens.

Rechts, Schets voor *Meccano*.

En is je stijl ontstaan op basis van een misverstand ...
Precies. Het blijkt heel erg geconstrueerd te zijn terwijl het er heel losjes uitzag.

Denk je er dan niet over na?
Ik ben redelijk impulsief, toch. Ik oefen nogal eens op tekeningen zonder schets. Eerst maak ik die in m'n hoofd en dan kopieer ik die op papier. Een fout probeer ik dan toch nog in de tekening te verwerken. Goed voor mijn zelfvertrouwen, als het lukt.

Je stijl in Gilles de Geus **is vergeleken met** Meccano **meer traditioneel.**
Als ik aan Gilles werk, ben ik een ambachtsman.
Is dat geen tijdverlies?
Nee, Gilles is vreselijk leuk om doen. Je vertelt een verhaaltje ...

Met Meccano **vertel je toch ook een verhaaltje.**
Toen *Gilette* was afgelopen, had ik het gehad met dat cynische. Laat me nu alsjeblieft dikke neuzen en flapzoenen tekenen, dacht ik. Nu nog alleen maar lachen. Dat cynisme ging zo in m'n systeem zitten. Ik moest gewoon slapstick maken. Met Gilles speel ik. Het tekenen kost ook minder moeite. Voor elk probleem bestaat een oplossing, dat zit in die stijl ingebakken, terwijl bij Meccano bij elk probleem een pasklare oplossing bedacht moet worden.

Misschien is daarom Meccano **net iets interessanter. Jij zoekt in deze strip oplossingen voor deze tijd. Je maakt een commentaarstrip, geen formulestrip.**
Ja, maar *Gilles de Geus* is geen formule. Eerder een persiflage op strips die je nu eigenlijk niet meer kan maken; van die gedateerde, voorspelbare humorstrips. **Peter de Wit** en ik bouwen een sfeer op, een bepaald verwachtingspatroon, à la *Asterix* of andere **Goscinny**-verhalen, waarbij de lezer denkt: Oh, is het dat soort strip? Vervolgens is het de sport om de lezer keihard onderuit te schoppen.

Doet me denken aan die fameuze scène in de eerste Raiders of the Lost Ark **...**
Ja

... waarin *Harrison Ford* simpelweg een gewichtig doende Arabier met een zweep ...
Juist

... neerknalt met zijn revolver.
Precies. Iedereen denkt: Oh, nu komt er een gevecht-met-zweep-en-vuisten. En dan, pats. In het nieuwe Gilles-album hebben we zo het bekende begin van *Asterix* gepersifleerd: een tekening van de Lage Landen, in full colour, met een banier erin

Linksmidden, Schets voor *Gilles de Geus*, *Willem de Zwijger*.

Linksonder, Al Hirschfelds getekende Broadway-recensie voor *My Fair Lady*, met Stanley Holloway, Julie Andrews en Rex Harrison, uit 1956. Kolk liet zich door Hirschfelds tekeningen inspireren bij het maken van Meccano.

Rechts, Uit het geheime boekje bij een set van 8 steendrukken over Casanova.

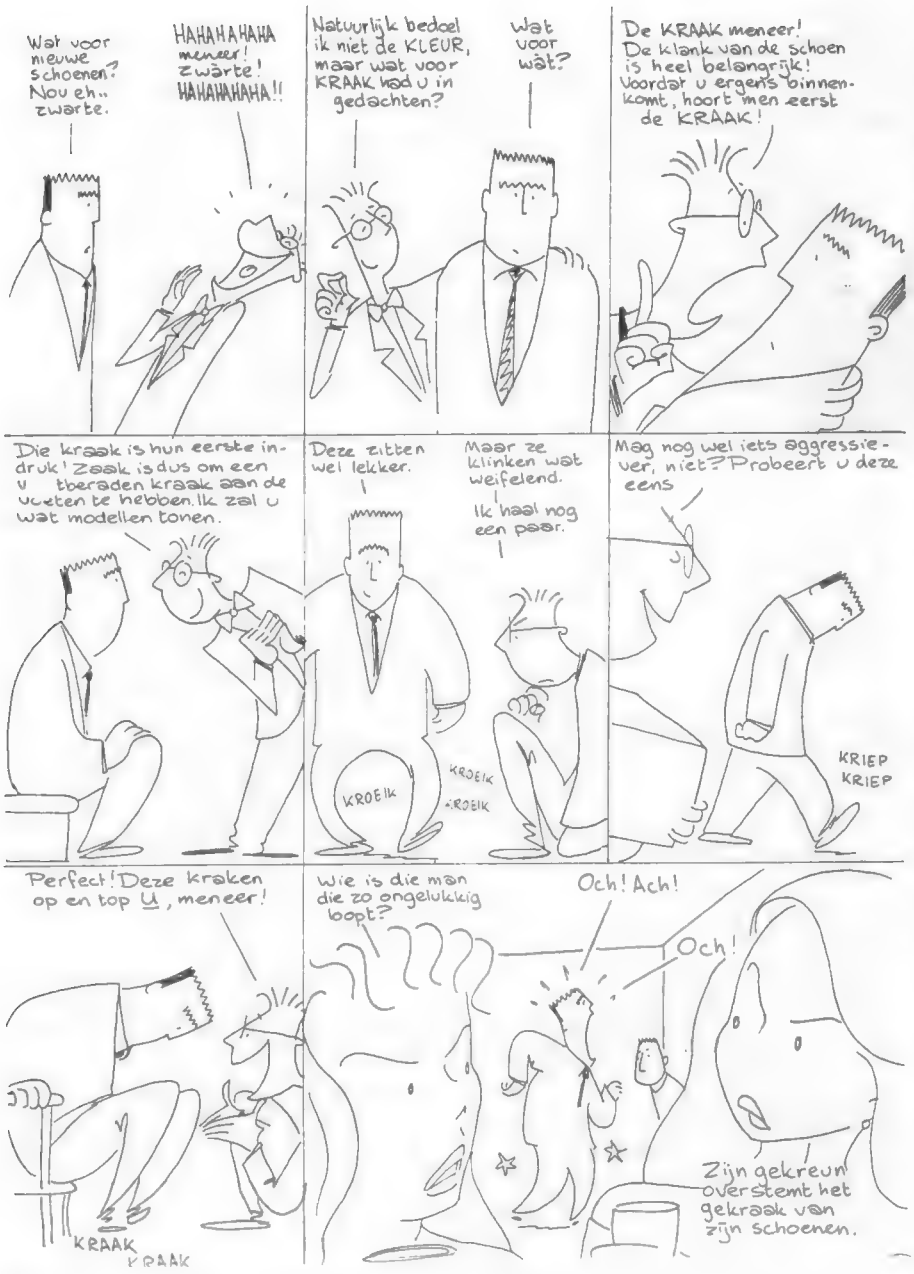
Wat voor nieuwe schoenen? Nou eh.. zwarte.
HAHAHAHAHA meneer! zwarte! HAHAHAHAHA!!
Natuurlijk bedoel ik niet de KLEUR, maar wat voor KRAAK had U in gedachten?
Wat voor wat?
De KRAAK meneer! De klank van de schoen is heel belangrijk! Voordat u ergens binnenkomt, hoort men eerst de KRAAK!
Die kraak is hun eerste indruk! Zaak is dus om een U tberaden kraak aan de voeten te hebben. Ik zal U wat modellen tonen.
Deze zitten wel lekker.
KROEIK
KROEIK
KROEIK
Maar ze klinken wat weifelend.
Ik haal nog een paar.
Mag nog wel iets aggressiever, niet? Probeert U deze eens
KRIEP KRIEP
Perfect! Deze kraken op en top U, meneer!
KRAAK
KRAAK
Wie is die man die zo ongelukkig loopt?
Och! Ach!
Och!
Zijn gekreun overstemt het gekraak van zijn schoenen.

Scenarioschets voor de fotostrip *Mannetje en Mannetje*.

en er bovenop een loep. Openingszin: 'Heel Holland is bezet door de Spanjaarden.' Volgende plaatje: 'Heel Holland..?' En dat gegeven schoppen we met één gag onderuit. Dan ben je al binnen. Dan zeg je: 'We gaan die kant uit, jongens. Want eigenlijk kunnen dit soort strips niet meer.'

El Molino

Hoe ben je striptekenaar geworden?

Zoals dat met iedere striptekenaar gaat. Op school kan je heel goed Fred Flintstone tekenen en dan zegt iedereen: 'Nou, wat kan-ie dat goed.' Na een maand probeer je Yogi Bear eens, en nog eens twee maanden verder denk je: 'Misschien kan ik zelf ook wel een figuur verzinnen'. Zo kom je in de schoolkrant. Je wordt uiteraard niet gekozen in de gymploeg, dus teken je maar wat, totdat blijkt dat op feestjes de meisjes naast je komen zitten als je tekent. Ja, zoiets versterkt vanzelf je creativiteit.

Dus toch voor de meiden een striptekenaar geworden.

Het blijft een motor.

Dezelfde motor als achter je Casanova-**prenten?**

Zijn memoires worden nu heruitgegeven in Nederland. Ze zijn nu bij deel zeven van de dertien. Geweldig leesvoer. Op de studio zitten we soms hele middagen Casanova-verhalen te vertellen. Ook al is maar tien procent waar van wat erin staat, dan heeft die man een leven gehad waar jij en ik ... Nou, dat lukt ons nooit meer.

In feite zijn Peter en ik twee gefrustreerde revue-artiesten. In feite willen wij het liefst in ons eigen revuetheatertje optreden. We hadden een fotostrip, *Mannetje en Mannetje*. Doen we niet meer, ik word te kaal. Even hebben we nog gedacht om ons om te dopen tot *Petje en Toupetje*. Ach ... Ik ken een revue in Barcelona, El Molino. Zeventig jaar oud, met can-can, met sketches, met de komiek, de liedjes, de messenwerper, een tangopaar en met als uitsmijter de stripteaseuse. En ze zitten er te roken in die zaal, er lopen mensen langs, er wordt geschreeuwd, teruggeschreeuwd. Een gekkenhuis. Prachtig. Net alsof je erbij hoort.

Mensen aan het lachen brengen, dat probeer ik ook. Verhalen vertellen. Communiceren. Emotie veroorzaken. Maar aangezien ik in beelden denk, maak ik strips.

Vonden je ouders dat indertijd ook zo logisch?

Ai. Nou, mijn vader is professor. Een hele academische man. Toen ik zei dat ik strips wilde tekenen, was het wèl oorlog. Toestanden, weglopen van huis. Toen ik met *Gilette* een prijs had gewonnen, moesten ze het album wel aan vrienden laten zien. Maar dan wel met dichtgelijmde pagina's, zo van: 'Tja, het boek kan niet open, maar dit is het wel.' Intussen zijn er kinderen, ze zijn opa en oma geworden. Onlangs zei ik nog tegen mijn vader: 'Ik zou ook niet weten wat te doen, mocht onze oudste ook plots strips willen tekenen.' En hij zei: 'Ach, dat komt allemaal wel goed.' Ik geloofde mijn oren niet. Nu is hij trots, maar snappen doet hij het niet. Moeder ook niet. Ze belde me eens triomfantelijk op: 'Nu begrijp ik het, je moet eerst naar het plaatje kijken en dan de ballon lezen ...' Terwijl ik niet eens weet hoe die stripgrammatica precies werkt.

Vader

Je hebt ook nog een familiestrip lopen.

Cor Daad, mijn oudste strip, bestaat al veertien jaar. Het verschijnt in *Taptoe*. Vreemd genoeg is die Cor Daad, zonder op mij te lijken, gaandeweg wel in mijn huis gaan wonen, beleeft hij wat ik beleef en heeft hij ook net dezelfde kinderen als ik. Maar het is niet alleen voor dat blad dat ik het maak, het is ook hoe ik me voel naar de kinderen toe. Een vaderstrip, zeg

***El Molino*, revue in Barcelona.**

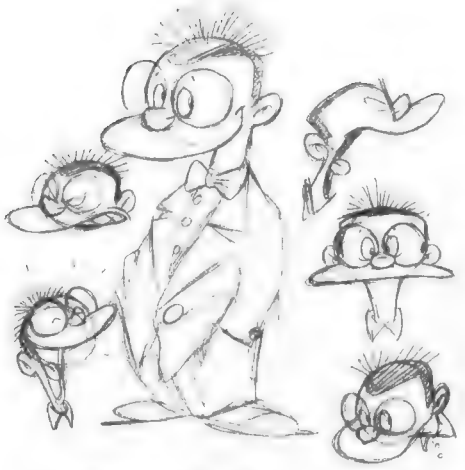

Schetsen voor *Cor Daad*.

maar. Over warmte en zo. Bij voorbeeld, ik heb een stripje gemaakt over ... Maar ik wil je daarmee niet vervelen ...

Kom, kom. Ik heb thuis ook een dochtertje lopen.

... Nou, na Nieuwjaar gooien ze in Arnhem alle kerstbomen op een grote hoop. Ik er naar toe met mijn zoontje van vijf. Iedereen komt samen om dat grote vuur te zien. De brandweer steekt die stapel aan. Met grote middelen. Al die gasten in vol ornaat, met hun helmen op en dat gigantisch vuur. En ik sta achter mijn zoontje en ik kijk hoe hij kijkt. Die brandweermannen lijken bijna geen mensen meer, maar silhouetten. Op een gegeven moment gooit een brandweerman voor ons zo'n kerstboom op de stapel. Maar d'r viel iets uit. En die man raapt het op. Het was een engeltje dat nog in die kerstboom had gezeten. Een heel mooi engeltje. En die kerel, met dat immense vuur achter hem, komt op mijn zoontje af – heel imposant, hoor – en hij geeft hem zo dat engeltje: 'Hier.' Ik krijg er opnieuw een brok van in mijn keel. Eerst zei m'n zoontje gewoon: 'Moet ik niks mee.' Maar later zag ik dat engeltje wel boven zijn bed hangen. Zo mooi. Zie ik hem zo 's nachts naar zijn engeltje kijken.

DAAR IS DE BRANDWEER!
TA-TUU! TA-TUU!
GAAF!
IK DENK DAT IK LATER OOK BRANDWEERMAN WORD!
JIJ ZEKER! JIJ BENT ONWIJS BANG VOOR BRAND!
LAAT DIE BRAND MAAR ZITTEN! IK WORD WEL WEERMAN!
JA! DE FIK GAAT ER IN!
WAT EEN HITTE, ZEG!
O KIJK! ER VALT IETS UIT DE KERSTBOOM!
DIE BRANDWEERMAN HEEFT HET OOK GEZIEN!
ALSJEBLIEFT, JONGEN!
D'DANK U, MENEER!
EEN ENGELTJE! JE KREEG EEN ENGELTJE VAN EEN BRANDWEERMAN!
EEN ECHT BESCHERMENGELTJE!
JA, HAHAHA! EN DAT MOET IK WEL GELOVEN, ZEKER?! BESCHERMENGELTJES BESTAAN NIET!
Echt gebeurd!

Aflevering van *De Muziekbuurters*, een strip die Hanco – samen met Ben Westervoorde – maakt, gebaseerd op een belevenis van zijn zoon.

AGENDA

t/m 15 oktober
Expositie '100 jaar Amerikaanse krantenstrips', Galerie Lambiek, Kerkstraat 78, Amsterdam, info: (+31) 020-6267543

t/m 20 oktober
Expositie 'Strips in het prentenkabinet', Pagina's en originele uitgaven, Museum voor Moderne en Hedendaagse Kunst, 3 Parc de la Boverie, Luik, België, info: (+32) 041-219221

t/m 27 oktober
Expositie 'Paulus de Boskabouter', Museum van de Twintigste Eeuw, Bierkade 4-4a, Hoorn, info: (+31) 0229-214001

t/m 27 oktober
Expositie 'Dwars door de hemel', Het avontuur van de burgerluchtvaart tijdens het interbellum, Koninklijk Legermuseum, afdeling Lucht en Ruimte, Jubelpark, Brussel, België, info: (+32) 02-7417211

t/m 31 oktober
Expositie 'De mooiste covers van het weekblad Kuifje. 50 jaar Lombard', Hotel Eurovillage, Karel de Grotelaan 80, Brussel, info: (+32) 02-2308555

t/m 3 november
Expositie 'Strips in Dorwins hofnyver', Een striproute met Nero en Suske en Wiske rond het water en de evolutietheorie, Antwerpse Zoo, Koningin Astridplein 26, Antwerpen, België, info: (+32) 03-2024540.

t/m 3 november
Expositie 'De 11 laureaten van de Bronzen Adhemar', Cultureel Centrum de Warande, Warandestraat 42, Turnhout, België, info: (+32) 014-419494

t/m 3 november
Expositie 'Abidor, een halve eeuw kankaturen', Over de tekenaar die met zijn satirische kijk de hele politieke geschiedenis van België schetste, Museum van Elsene, Van Volsemstraat 71, Brussel, België, info: (+32) 02-5119084

t/m 3 november
Expositie 'Rudolphe Topffer 1799-1946. Het grafisch avontuur', Museum van Elsene, Van Volsemstraat 71, Brussel, België, info: (+32) 02-5119084

t/m 10 november
Expositie 'Twee eeuwen geschiedenis doorheen het stripverhaal', Koninklijk Museum van het Leger, Jubelpark, Brussel, België, info: (+32) 02-7342157

t/m 24 november
Expositie 'Tout Wasterlain', Musée Jules Destree, Hotel de Ville, Place Charles II, Charleroi, België, info: (+32) 071-230298

t/m 30 november
Expositie 'Strips, ruimte, toekomst', De verschillende imaginaire werelden uit de strip, Eurospace Center, Transinne-Redu, België, info: (+32) 061-656465

t/m 15 december
Expositie rond het 50-jarig bestaan van uitgeverij Lombard, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32) 02-2191980

t/m 31 december
Expositie 'De ballons van het Atomium' over hoe het Atomium sinds de Expo '58 striptekenaars heeft geïnspireerd, Atomium, Eeuwfeestlaan, Brussel, België, info: (+32) 02-4770977

t/m 31 december
Expositie 'Geschiedenis van België: feesten en balloons', Congreshatel, Congresstraat 40, Brussel, België, info: (+32) 02-2171890.

t/m 31 december
Exposities 'Station Morris' en 'Station Dupuis', Metrostation, Charleroi, België, info: (+32) 071-276742.

t/m 5 januari 1997
Expositie 'De geboorte van Blake en Mortimer, 50 jaar geleden', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32) 02-2191980.

12 en 13 oktober
De Stripdagen, Het Turfschip, Chasséveld, Breda, info: (+31) 076-5415990

12 en 13 oktober
Start van de voorverkoop stripposzegel 'Chlorophyl' van Raymond Macherot, Muntcentrum, Brussel (en in veel andere steden), België, info: (+32) 02-2262111

13 oktober t/m 9 november
Expositie 'De stripzegels in België', De Post, Muntcentrum, Brussel, België, info: (+32) 02-2262111.

13 oktober t/m 9 november
Expositie 'Macherot. De kleine wereld van de notenschelp', De Post, Muntcentrum, Brussel, België, info: (+32) 02-2262111.

17 oktober t/m 4 november
Expositie Erik Joris, 'Les cuisiniers dangereux' met medewerking van Herman Brusselmans, Erik de Kuyper en Tom Lanoye, Mekanik Strip, St. Jacobsmarkt 73, Antwerpen, België, info (+32) 03-2342347.

19 oktober
'De oorsprong van het stripverhaal: voorlopers en ontdekkers', een internationaal colloquium, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32) 02-2191980

22 oktober t/m 1 december
Expositie 'Een diner in Kinshasa' van jonge Zaïrese tekenaars, laureaten van een wedstrijd, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32) 02-2191980

25 t/m 27 oktober
Expositie 'Retrospectieve Michel Vaillant', Brussels Retro Festival, Tentoonstellingspark, Palais 5, Brussel, België, info: (+32) 02-5820857

1 t/m 30 november
Expositie 'Legenden in stripvorm', De verbeelding van mensen van alle tijden vertaald in strips, Vieille Ferme, 1 rue Pneuré, Godinne, België, info: (+32) 081-408010

9 en 10 november
Verzamelaars Jaarbeurs, Jaarbeurs, Utrecht, info: (+31) 030-2955560

16 en 17 november
2e Mechelse Stripdagen, Cultureel Centrum A. Spinoy, Mechelen, België, info: (+32) 015-555806

29 november
Signeersessie Henk Kuijpers, stripwinkel Silvester, Snellestraat 8, 's-Hertogenbosch, info: (+31) 073-6123529

DOPIE 2
GLEEVER 96

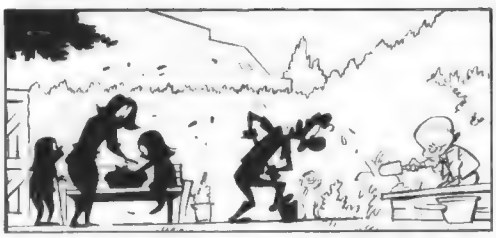

SAMEN MET WILMA LIET IK HET STYF-GEWORDEN LYFJE IN DE KUIL GLYDEN

HEB IK 'M NOG WEL GEAAID ?
EVEN KREEG IK DE GEDACHTE OM DOPIE NOG UIT TE GRAVEN ... IK SCHEPTE DOOR..
ONZE DOPEY TUIN-KABOUTER DEED DIENST ALS GRAF-STEEN ...
WRAF WRAF
DOPIE IS IN GOEDE HANDEN !
?
TERWIJL WE NAAR BINNEN GINGEN TROKKEN DE WOLKEN LANGZAAM WEG VAN DOPIES GRAFJE....
NEE PAAN, WE GAAN VANDAAG NIET MEER BUITEN SPELEN !

Tekenfilms voor de televisie, al of niet gesponsord door speelgoedfabrikanten, lijken voornamelijk te zijn gemaakt voor kinderen die in het weekeind een oppas nodig hebben. Of het zijn tekenfilms die door een kleine schare fanatieke fans de hemel worden ingeprezen, zoals bij The Ren & Stimpy Show en Animaniacs. Vandaag de dag is het haast ondenkbaar dat tussen de tv-spelletjes, de soaps en het acht-uurjournaal ineens een tekenfilm voor een breed publiek te zien zou zijn. Eén van de weinige series die op *prime-time* uitgezonden werd en bedoeld was voor jong en oud, was *The Flintstones* van het succesvolle tekenfilmduo Joe Barbera **en** William Hanna. **Nu, zo'n 35 jaar later, is de serie nog steeds populair: herhalingen van de in totaal 166 afleveringen zijn nog steeds wereldwijd te zien op allerlei televisiestations.**

THE FLINTSTONES®

door
PIETER VAN CLEEF

Aan het eind van de jaren vijftig, toen de televisie ingeburgerd was in de meeste Amerikaanse huishoudens, sloten de meeste Hollywood-studio's hun tekenfilmafdelingen. Hanna en Barbera besloten hun eigen tekenfilmfabriek op te richten en produceerden uitsluitend tekenfilms voor het nieuwe medium televisie.
The Flintstones zijn eigenlijk niets anders dan de tekenfilmversie van een genre tv-programma's dat in de jaren vijftig en zestig populair werd: de familiekomedie. Er wordt wel beweerd dat de formule van de *The Flintstones* niets anders is dan een regelrechte kopie van de destijds populaire serie *The Honeymooners* (enige jaren geleden op de NOS-televisie te zien), maar de makers verdedigen zich altijd door te zeggen dat *The Honeymooners* diende als 'basisconcept' voor *The Flintstones*.

Na successen als *Ruff and Reddy* en *Huckleberry Hound* werd Hanna en Barbera gevraagd een soortgelijke *sit-com* als *The Honeymooners* te ontwikkelen. Na enkele experimenten met families van diverse pluimage (zoals cowboys, pelgrims, boeren, zigeuners, romeinen enzovoort) tekende **Dan Gordon** – animator, storyboard-artiest en *character designer* – twee figuurtjes met een dierenhuid, èn een vogel die z'n snavel gebruikte om LP's mee af te spelen. Deze tekeningen kwamen terecht bij **Ed Benedict**, die al bekendheid met het onderwerp 'Stone Age Family' had: hij tekende de ontwerpen voor *The First Bad Man*, een cartoon van **Tex Avery** uit 1955. Ed Benedict schiep de familie zoals bijna iedereen die kent: Fred Flintstone, zijn vrouw Wilma en hun buren Barney en Betty Rubble. Vanaf dat moment kwamen er genoeg ideeën op tafel: vogels als knijpers, krabben op wielen als grasmaaiers, telefoons in de vorm van de hoorns van een ram enzovoort.
Een tekenfilm van 7 minuten voor de bioscoop (zoals de *Tom & Jerry*'s die Hanna en Barbera maakten voor MGM) bestond uit zo'n 25.000 tekeningen. Uit kostenoverwegingen moest dit aantal teruggebracht worden tot ongeveer 3.500, met alle gevolgen van dien voor het uiteindelijke resultaat. Hanna en Barbera zijn welhaast de uitvinders

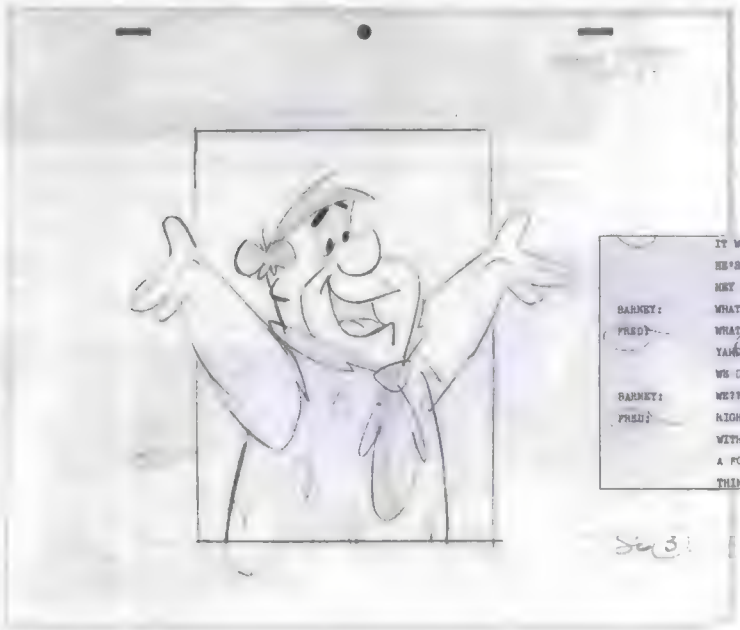

***Hieronder*, Script van *The Flintstone Flyer* waarin Alan Reed Yahoo in Yabba-dabba-doo heeft veranderd.**

***Links*, Fred die zijn beroemde Yabba-dabba-doo laat horen.**

Fred met zijn stem Alan Reed.

van de *limited animation*, een techniek die zich kenmerkt door de eentonig babbelende bekjes, de op kraagjes geplakte hoofden en armen die bij elke actie slap naast het lichaam hangen. Het hardnekkige gerucht dat *The Flintstones* met de computer werd gemaakt, is een fabeltje: de potlood-schetsen werden via Xerox-technieken rechtstreeks op animatiecellen gekopieerd, een techniek die Disney in de jaren zestig ook veelvuldig toepaste.

Het razende tempo waarin de afleveringen voor televisie gemaakt moesten worden, levert af en toe grappige onvolkomenheden op. Wie herinnert zich niet de achtervolgingen binnenshuis, of de autoritjes met Freds Flintmobile, waarbij de achtergronden zich eindeloos lang bleven herhalen? Ook de directe omgeving van de Flintstones veranderde elke aflevering: voordeuren hadden verschillende kleuren, schoorstenen, stoelen, piano's en boekenkasten verschenen en verdwenen in diverse kleuren en stijlen ... en het leek wel of de Flintstones elke volgende aflevering verhuisd waren naar een nieuwe buurt. Ook Fred Flintstone's auto is voortdurend aan verandering onderhevig. In sommige afleveringen hoor je zelfs een portier dichtslaan, terwijl de Flintmobile niet eens portieren heeft ... Deze schoonheidsfoutjes zijn voor Flintstone-fanaten een must, de argeloze kijker zal het worst zijn: na meer dan 35 jaar zijn de Flintstones nog steeds populair.

Succes heeft ook zijn keerzijde: Goed-

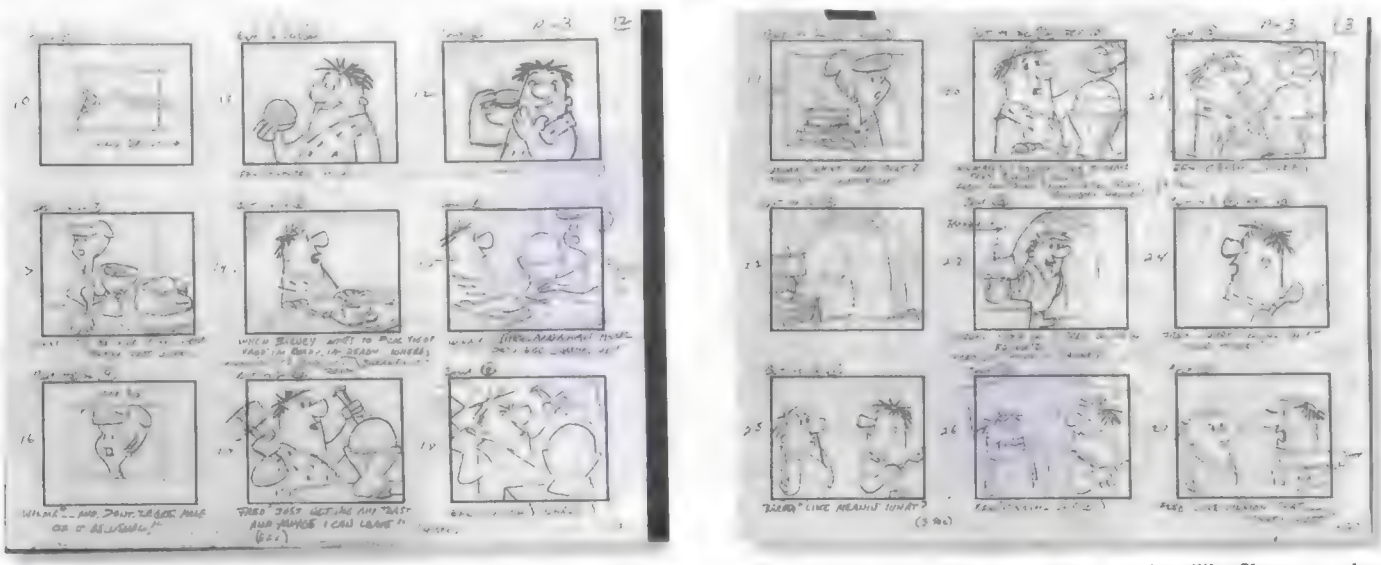

Storyboards voor *The Prowler*. De tekenaars gebruikten dergelijke schetsen (9 per pagina) als uitgangspunt om de eigenlijke films te maken.

Links, The Flintstones is ook als live-actionfilm uitgebracht in 1994.

Rechts, Karikatuur van Bill Hanna en Joe Barbera door Tony Benedict.

Onder, The Flintstone Kids. Kinderversies van de volwassen Flintstones, tot hun kleren aan toe.

gehandhaafd blijft: de video's zijn keurig Nederlands ondertiteld. Te koop vanaf 28 september voor slechts *f*29,95 / Bfr.599.

Alles over *The Flintstones* kun je nalezen in het archeologisch belangwekkende en rijk geïllustreerde boek *The Flintstones: A Modern Stone Age Family* van **T.R. Adams**. Het is verschenen bij Turner Publishing Inc. (ISBN 1-57036-012-X) en bevat naast veel achtergrondinformatie een complete lijst van alle 166 afleveringen, inclusief *credits* en plotomschrijving. Handig voor naast de tv-gids en mooi op de koffietafel ...

lopende formules worden in overeenstemming met beproefde, Amerikaanse 'marktconomische principes' uitstekend uitgemolken: na 166 afleveringen in april 1966 ontstonden er heel wat *spin-offs*: *The Pebbles and Bamm-Bamm Show* (met de beide kindsterretjes als tieners), *The Fred & Barney Show*, *The Flintstone Comedy Show*, *The Flintstone Kids*, *I Yabba-Dabba-Doo* (met Pebbles en Bamm-Bamm die, zoals de titel al doet vermoeden, trouwen) en als hoogtepunt (dieptepunt?) de TV-film *The Jetsons meet The Flintstones*.

Wel zo leuk dus dat Columbia/TriStar Home Video twee bijzondere video's heeft uitgebracht met de originele (dan wel prehistorische) Flintstones. *The Very First Episodes* (CVS24492) bevat de eerste twee originele afleveringen: *The Swimming Pool* en *The Flintstone Flyer*, voor het eerst uitgezonden in 1960. *The Personal Favorites* (CVS 24493) van Hanna en Barbera bevat *The Split Personality* (aflevering 10 uit 1960) en *The Blessed Event* (aflevering 84 uit 1963, waarin Pebbles het levenslicht ziet). Het bijzondere aan beide video's is, dat ze in een gelimiteerde oplage worden uitgebracht en daarom genummerd zijn. En wie bang is dat ook deze historische tekenfilmklassiekers weer vakkundig om zeep zijn geholpen door tenenkrommende nasynchronisatie ... de filmmaatschappij heeft er gelukkig voor gezorgd dat het gevoel van nostalgie bij dertig-plussers

Enkele prehistorische feiten

- *De volledige naam van Fred is Frederick F. Flintstone*
- *Het telefoonnummer van Fred en Wilma is Bedrock 313*
- *Fred heeft een Flintmobile met als kenteken XYZ 643*
- *Wilma's meisjesnaam is Slaghoople*
- *Pebbles Flintstone werd geboren in 1963*
- *De familie Flintstone heeft twee huisdieren genaamd Dino en Baby Puss*
- *Bamm-Bamm Rubble werd in 1964 geadopteerd*
- *De volledige naam van Betty is Betty Jean Rubble-Bricker*
- *De Rubbles hebben een huisdier genaamd Hoppy*
- *De Flintstones en de Rubbles wonen in het plaatsje Bedrock*
- *De naam van de krantenjongen is Arnold*
- *Fred en Barney zijn dol op Brontosaurusburgers en zachtgekookte dodo-eieren*
- *Fred en Barney zijn lid van de 'Royal Order of Water Buffalos'*

Dirkjan 1

Retera
Big Balloon 1996
ISBN 90-542-5458-0
Prijs *f* 9,95 / Bfr.199
(48 pagina's, kleur, s.k.)

In dit eerste album zijn de stroken gebundeld die **Mark Retera** de afgelopen jaren tekende voor de Sjosji. De korte verhaaltjes rond de nimmer studerende eeuwige student Dirkjan horen elke twee weken tot de hoogtepunten in dit stripblad. Dirkjan is namelijk erg leuk – al valt moeilijk uit te leggen waarom – en erg efficiënt getekend bovendien. Mark Retera's nominatie voor de Stripschapprijs is dan ook zeer verdiend. De warme sympathie die zijn antiheld op weet te roepen is zeker niet alleen terug te voeren op een nostalgisch verlangen naar de vrijheid die studenten genoten vóór tweefasenstructuur en tempobeurs. In tegenstelling tot de klassieke eeuwige student verlaat Dirkjan geregeld, al dan niet uit vrije wil, zijn natuurlijke biotoop; de studentenflat. De wonderlijke avonturen die hij dan beleeft zouden genoeg moeten zijn om de rest van zijn dagen in een onopgeruimde kamer op een onopgeruimde flatgang te spenderen, maar het siert de ware antiheld dat hij steeds weer opnieuw bereid is zichzelf in het ongeluk te storten. Daarbij wordt hij overigens van harte gesteund door niet minder grappige karakters, zoals daar zijn: huisgenoot Bert, opa Bokma en de gek Marini. Voeg daarbij een flinke portie kabouters en eigenlijk zou dan duidelijk moeten zijn waarom dat de avonturen van Dirkjan zo erg leuk zijn. Of Retera nu uiteindelijk wel of geen prijs krijgt; vier sterren heeft hij bij deze in elk geval.

SR

****

De stroman

Davodeau
Dargaud 1996
ISBN 90-6793-423-2
Prijs *f* 28,50 / Bfr.570
(104 pagina's, kleur, h.k.)

Een oude man houdt het voor gezien in zijn bejaardentehuis en vertrekt met de Noorderzon. Hij schiet een zenuwachtige knul te hulp die niet in staat is een tankstationhouder te betalen. Ongevraagd stapt hij vervolgens in de auto van de jongen en krijgt de lift die hij wil. Later voegt zich een jeugdige liftster bij de twee.
De centrale plot van *De stroman* is snel verteld. Waarom zou je ook een ingewikkeld uitgangspunt kiezen als een heldere basis voorhanden is? De talentvolle Fransman **Etienne Davodeau** bewees al met *De vrienden van Saltiel* dat hij een meester is van de beperking. Zijn verhalen draaien niet zozeer om het verteld avontuur maar veeleer om de (vaak botsende) karakters van de hoofdfiguren. De mensen in Davodeau's strips zijn prominent aanwezig en de kennismaking met hen is een avontuur op zichzelf.
Neem nu de hoofdpersonen uit *De stroman*. Abel is een stoïcijnse grijsaard die onder vrijwel alle omstandigheden *cool* blijft en het gerezen probleem oplost. Hij overleefde de concentratiekampen, maar verloor er zijn kinderen en later, terug in Frankrijk, ook zijn vrouw. Als gedreven communist trok hij door de hele wereld, om uiteindelijk als vreemdeling in zijn vaderland terug te keren. Tot blijkt dat er nog familie van hem in leven moet zijn ...
Vincent is een neuroot die zich in de nesten heeft gewerkt door zich eerst bij een misdaadorganisatie aan te sluiten en vervolgens die kliek de rug toe te keren. Uiteraard nam hij wat buit mee. Niet slim, want nu zitten zijn criminele vriendjes hem op de hielen. Op de koop toe ontvoeren ze Vincents vriendin.
De liftster Rose ontpopt zich als een reddende engel. Ze staat de twee mannen terzijde en maakt zichzelf op deze manier onmisbaar. En dat voor iemand die zelf vindt dat ze een nutteloos liftersbestaan leidt ...
Davodeau heeft een voluminеus verhaal (honderd pagina's!) op poten gezet dat verwant is met de Amerikaanse *road movie*. Drie tegengestelde mensen trekken rond in een krakkemikkige auto en lijken op de vlucht voor verleden, heden en toekomst. De doelen die ze voor ogen hebben (Vincent wil het land uit met zijn vriendin Anne, Abel hoopt op een hereniging met zijn overgebleven familie) lijken moeilijk te verwezenlijken en zijn ook misschien niet datgene wat de hoofdpersonen daadwerkelijk zoeken. In feite vat Davodeau het leven samen in een notedop. Vertwijfeling en angsten domineren het verhaal, net als de vriendschap die de drie hoofdfiguren langzaam maar zeker voor elkaar ontwikkelen. En net als in het leven zelf, sluit het album af met een open einde. Dit slot verdient gerust een speciale vermelding: weinig open einden waren zo fascinerend als de laatste pagina's van *De stroman*. Zelfs nu nog breek ik mijn hoofd over de meest waarschijnlijke afloop. Het is een staaltje van meesterlijke vertelkunst.
De verteller Davodeau is zonder twijfel een groot filmliefhebber. Middels goedgekozen 'camerawisselingen' bouwt hij spanning op in scènes die op het eerste gezicht heel onschuldig lijken. Het is een lust voor het oog om te zien hoe de Fransman speelt met de pagina-indeling. Ook de functionaliteit van zijn tekenwerk dwingt bewondering af. Kleuren en tekeningen vertellen het verhaal op overtuigende wijze en vormen een ideaal *storyboard*. Verfilming van deze indrukwekkende beeldroman mag ook eigenlijk niet uitblijven. Als de Nederlandse regisseurs onmiddellijk contact opnemen met Etienne Davodeau, zijn ze heel misschien hun Franse collega's voor.

JM

****

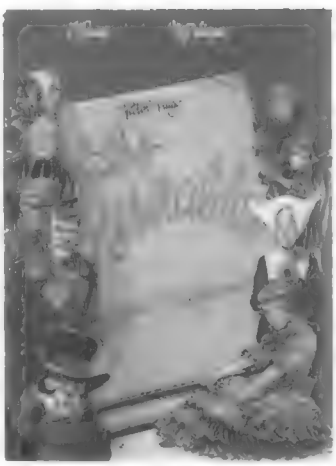

Les Misérables 1: Jean Valjean

Paape & Deligne
Talent 1995
ISBN 90-5289-078-1
Prijs *f* 16,50 / Bfr.330
(56 pagina's, kleur, s.k.)

Wie een poging waagt de plot van *Hamlet* na te vertellen, raakt verstrikt in een spookverhaal vol incest, zwaardgekletter en moord. Het is de taal, de vorm waarin de op zich onwaarschijnlijke gebeurtenissen zijn gegoten, die *Hamlet* tot een klassieker maakt. In grote lijnen zou je hetzelfde kunnen zeggen van een ander meesterwerk uit de wereldliteratuur, *Les Misé-*

rables van **Victor Hugo**. Met een musicalversie van dat boek nog maar net achter de rug en Disney-tekenfilm van *De klokkenluider van de Notre Dame* op til lijkt zijn werk na anderhalve eeuw onverminderd populair te zijn. *Les Misérables* is vele keren verfilmd. De rol van de galeiboef Jean Valjean, die tot inkeer komt, uitgroeit tot een succesvol en humaan ondernemer maar ten slotte door zijn verleden wordt ingehaald, is gespeeld door formidabele acteurs als **Jean Gabin** en **Lino Ventura**. De filmversies van het vele honderden pagina's dikke boek waaierden al gauw uit tot epossen van meerdere uren. De rolprent van **Raymond Bernard** uit 1934 duurt zelfs een kleine vijf uur. Nog maar een jaar geleden werd de zoveelste *remake* vervaardigd, door **Claude Lelouch**, de maker van beruchte draken als *Un homme et une femme* (1966), *Vingt ans déja* (1986) *Edith et Marcel* (1983) en *Les Uns et les Autres* (1981), ditmaal met **Jean-Paul Belmondo** als Valjean. De regisseur schreef ook een voorwoord voor de stripversie van Hugo's boek, die in Nederlandse vertaling bij uitgeverij Talent verscheen. 'Het stripverhaal is voor *Les Misérables* wat de film is voor de literatuur.' Klinkt boeiend, zegt niets. Klaarblijkelijk waren de makers van de strip, tekenaar **Eddy Paape** en tekstschrijver **Michel Deligne**, niettemin zeer verguld met het vijfregelige kattebelletje van de beroemde cineast dat voorin het album als voorwoord staat afgedrukt. Voor ex-uitgever Michel Deligne ging volgens de flaptekst met deze stripversie van Victor Hugo's boek een 'jongensdroom' in vervulling. Een onzalig plan, blijkt al op de eerste bladzijden, want je kunt evengoed proberen de Nachtwacht op een lucifersdoosje na te schilderen of de Brandenburgse concerten te spelen op een mondharp. Deze versie van *Les Misérables* is een smartlap van jewelste. Hugo beschreef gebeurtenissen en toestanden die in zijn tijd nog tot de dagelijkse werkelijkheid van zijn lezers behoorden, maar daarvan resten in deze godsjammerlijke stripversie alleen schilderachtig leed en vals sentiment. De holle retoriek van de woorden en het machteloze pathos van de beelden duwen het verhaal met name in de cruciale scènes, zoals de bekering van Valjean en het moment waarop hij gedwongen is zich aan zijn judas, de boosaardige inspecteur Javert te verraden, tot over de fatale grens tussen ernst en onbedoelde humor. Personages grijpen in wanhoop naar het hoofd of vallen ten prooi aan dankbaarheid of berouw snikkend op hun knieën in de modder, bij voorkeur in de striemende regen: het is Schmieretoneel van een halve eeuw geleden dat onherroepelijk op de lachspieren werkt, net als de potsierlijk-stijve vertaling, die is gelardeerd met letterlijke vertalingen en andere blunders. Als Valjean op zoek is naar 'een hoek om te slapen', wordt hem het huis van monseigneur Myriel gewezen: 'Ga daar maar eens kloppen.' Enkele bladzijden daarvoor heeft diezelfde bisschop zijn huishoudster gevraagd hem een stoel aan te geven, 'want mijn hoogheid is niet voldoende om bij de bovenste plank te kunnen.' Vermoedelijk bedoelt de eerwaarde dat hij niet lang genoeg is. Valjean maakt van de geboden gastvrijheid misbruikt door 's nachts zijn kamer te verlaten om het tafelzilver te stelen: 'Als het hoorngeschal van het Laatste Oordeel, zo deed het plotse knarsen hem schrikken en beven.' Met die hoorns zijn natuurlijk bazuinen bedoeld, maar het citaat geeft enig idee van de toon van de slordige vertaling, waarin de bisschop Jean Valjean tutoyeert, maar halverwege een zin plotseling op 'u' overschakelt en waarin in de beschrijvende teksten tegenwoordige en verleden tijd elkaar lukraak afwisselen. Juist bij de bewerking van een literair meesterwerk lijkt het voor de hand te liggen dat zorg aan de tekst en het taalgebruik wordt besteed, maar in deze stripversie van *Les Misérables* is het tegendeel waar. Alles is mis aan dit boek, tot en met de naargeestige inkleuring met een voorkeur voor bruin, groen en paars, de machinale lettering en de vlekkerige druk. Wellicht vertoont de kwaliteit in het volgende deel een spectaculaire verbetering, maar neem het mij niet kwalijk als ik die beker aan mij laat voorbijgaan.

PvO

o

De rode draad

Bosschaert
Standaard 1996
ISBN 90-02-20052-8
Prijs *f* 32,50 / Bfr.595
(48 pagina's, zwart/wit, h.k.)

Het is oneerlijk verdeeld in het leven. Terwijl tal van jonge talentvolle tekenaars vaak al jarenlang vergeefs proberen hun werk gepubliceerd te worden, verschijnt het jeugdwerk van **Jan Bosschaert** in een luxueus bundeltje met hard kaft en linnen rug, getiteld *De rode draad*. Zaten we hier nu werkelijk op te wachten? Jan Bosschaert wordt in eigen land bewonderd, terecht, als een weergaloos illustrator maar als stripmaker is hij in Vlaanderen niet onomstreden. Na albums zoals zijn debuut *Icarus*, net als de verhalen in *De rode draad* gemaakt toen de tekenaar nog op de kunstacademie zat, en de satire *Pest in het paleis* gold Bosschaert als de Grote Belofte van de Vlaamse strip, maar kreeg door de reeks *Sam* veel kritiek vanuit de goegemeente van stripliefhebbers. In het onlangs verschenen *Stripjaar '95-'96* bij voorbeeld schreit **Bart Pinceel** dikke tranen over 'deze verspilling' van al dat talent. 'n Beetje onzin natuurlijk, binnen de beperkingen die Bosschaert zich als stripmaker heeft gesteld is *Sam* een alleszins redelijke en onderhoudende strip, waarvan het ene deel beter is geslaagd dan het andere, maar alla. De verhalen die nu in *De rode draad* zijn verzameld, dateren uit een periode voor de tekenaar 'een verwarrende tijd' was, maar waarin hij toch precies wist wat hij wilde doen: 'de rest van m'n leven kortverhalen tekenen voor tijdschriften.' Helaas, de belangstelling was niet wederzijds. Rechtvaardigen de verhalen dat ze nu, bijna twintig jaar later, alsnog worden gebundeld? Bosschaert, die het boekje en de afzonderlijke verhalen met monkelende commentaren inleidt, geeft grif toe dat ze gedateerd zijn en het is goed zichtbaar hoe de jonge tekenaar geestdriftig indrukken en invloeden, van **Ever Meulen** tot **Moebius**, in zijn verhalen verwerkt. Bosschaerts humor, in de verhalen maar vooral ook in de begeleidende teksten, werkt echter aanstekelijk. De hele verzameling getuigt van een gevoel van vrijheid dat een tekenaar misschien alleen aan het begin van zijn carrière ervaart, als hij tijd te kort lijkt te komen om zijn mogelijkheden te ontdekken en te eigenwijs (en te onzeker) is om zich van wie dan ook iets aan te trekken. De tijd kortom dat zijn talent tot aan de hemel grenst. De korte verhalen in *De rode draad* zijn door hun anarchistische en cynische inslag nog altijd heel leesbaar, zonder per se juweeltjes te zijn. Daarvoor zijn ze, Bosschaert zal de eerste zijn om het toe te geven, nog te wisselvallig en te onrijp. Maar ze zetten je aan het denken: welke wending zou Bosschaerts loopbaan hebben genomen als de tijdschriften wel belangstelling voor zijn strips hadden getoond? ('Als, ja als ...' snikt nu menig Vlaams stripliefhebber.) De verhalen in het boekje laten vermoeden

tot wat voor stripmaker Bosschaert onder andere omstandigheden wellicht had kunnen uitgroeien ... Of misschien alsnog uitgroeit, mocht hij ooit besluiten de rode draad weer op te oppakken.

PvO

***

Het geloof heiligt de middelen

Forest & Bignon
Dargaud 1995
ISBN 90-6793-418-6
Prijs *f* 28,50 / Bfr.570
(104 pagina's, kleur, h.k.)

Dikke stripboeken kunnen een weldaad zijn. Ze vormen een gelegenheid om eindeloos lang onder te duiken in een fantastische wereld en op te gaan in een spannend verhaal. Dikke stripboeken kunnen echter ook een aanval op het uithoudingsvermogen van de lezer zijn. Een beproeving. Dit omdat het einde van het verhaal veel verder weg ligt dan dat je als lezer zou wensen. Tot die laatste categorie behoort *Het geloof heiligt de middelen*.

Aan de tekeningen van **Alain Bignon** ligt het niet. Hij weet met zijn eenvoudige, maar drukke, tekenstijl prachtige karakteristieke koppen op het papier neer te zetten, fraaie gezichtspunten te kiezen en elk plaatje sfeer mee te geven. Het ligt ook niet aan de manier waarop scenarist **Jean-Claude Forest** zijn karakters neerzet of zijn dialogen heeft geschreven. Dat is allemaal prima verzorgd.

Nee, het probleem ligt in het verhaal. Het begint mooi met een intrigerend mysterie, een boeiende hoofdpersoon en een prachtig decor in de vorm van een gesloten Bretons dorp. Daarnaast wordt er een prachtige en volkomen geloofwaardige wereld neergezet. Maar halverwege het boek gaat het fout. Het mysterie blijkt te worden veroorzaakt door zelfstandig opererende en zeer intelligente katten en de verhaallijnen worden zo doorelkaar gegooid dat de hersenspinsels van Forest wel hel erg moeilijk te volgen zijn. Het gevolg is dat het tweede deel van het album in schril contrast komt te staan met het eerste deel en de weg naar het einde een lange worsteling wordt. Forest had dit allemaal kunnen voorkomen door zijn verhaal simpeler te houden en het allemaal wat minder ver te zoeken. Zijn uitsloverij heeft *Het geloof heiligt de middelen* verpest. Zonde.

HW

**

Puk en Poppedijn 1 t/m 3

Wijn
Panda 1995
ISBN 90-6438-173-9 (deel 1)
ISBN 90-6438-174-7 (deel 2)
ISBN 90-6438-175-5 (deel 3)
Prijs *f* 395 (±Bfr.7900) per set
(±164 pagina's per deel, kleur, h.k.)

De drie delen *Puk en Poppedijn* zien er schitterend uit: het bedrukte papier is dik, de kaft is in (kunst?)leder gevat en ieder boek bevat zelfs een heus leeslint. Een dergelijke uitgave belooft een klassiek stukje leeswerk van sprookjesachtige schoonheid dat stukje bij beetje moet worden gelezen, gelijk je van een goede wijn geen grote slokken neemt, maar enkel nipt. In dit geval is dat geen loze belofte.

De inhoud is zonder meer een klassiek stukje leeswerk. Hij verscheen van 1964 tot 1974 in het tijdschrift *De spiegel*. Elke week een bladzijde tot er een keurig afgerond verhaal van tegen de twintig liefdevol gemaakte pagina's was ontstaan. Stuk voor stuk met prachtig tekenwerk, een levendige pagina-indeling en een fraaie inkleuring. Het denkwerk achter ieder scenario is van een betoverende eenvoud en directheid, en de karakters zijn goed uitgewerkt en zeer sterk neergezet. Dat zijn kwaliteiten die de huidige stripverhalen doorgaans ontberen en alleen daarom al is het niet meer dan terecht dat de verhalen in deze vorm zijn uitgegeven: ze laten in velerlei opzichten zien hoe een goed stripverhaal in elkaar zit. De enige zwakheid aan de verhalen is dat ze tegenwoordig een ietwat gedateerde indruk maken. Dit enerzijds door de soms overbodige en omslachtige teksten en anderzijds door de al eerder gesignaleerde eenvoud die doorgaans heel charmant is, maar soms storend en naïef kan zijn.

Het leeslint impliceert dat het boek dient te worden weggelegd en na verloop van tijd weer moet worden opgepakt; dat niet alle verhalen achter elkaar in één ruk kunnen worden gelezen. En ook dat is niet meer dan terecht. Want deel 1 bevat bij voorbeeld negen verhalen met daarin meer betoverende zoetigheid dan een mens op een dag kan verdragen. Een overdosis *Puk en Poppedijn* is dus snel bereikt. De uitvoering van de boeken sluit dus in alle opzichten aan op de goede – en minder goede – kanten van de inhoud. Een must voor iedere stripbibliofiel!

HW

***

De wraak van de dikke Ong

Vleeschouwer
Oog & Blik 1996
ISBN 90-73221-47-1
Prijs *f* 19,95 / Bfr.399
(36 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Dit is een heel raadselachtig boek. In meerdere opzichten. De eerste vraag die opkomt is waar het verhaal zich afspeelt. Dat het is gesitueerd in de jaren vijftig is duidelijk te zien aan de vormgeving van reclameborden en auto's, maar of dit Amerikaanse of Europese auto's zijn is moeilijk te zien. De afgebeelde raamprostitutie en de King-pepermuntreclame doen vermoeden dat het allemaal in Nederland is, maar de bonte verzameling allochtonen en de Chinatown-achtige buurten wekken de indruk dat alles zich afspeelt in de Verenigde Staten.

De tweede vraag die het boek oproept is nog wezenlijker. Waar gaat het eigenlijk over? Het verhaal begint met een basconcert dat niks met de rest te maken heeft, er wordt een serie hoofdpersonen geïntroduceerd die zich eigenlijk amper ontwikkelt, de titel doet vermoeden dat het gaat om een grote maffiabaas, maar ondertussen blijkt het te gaan om het recept van een saus, een ontvoering en ontlasting. Kortom, het plot slaat vele raadselachtige wegen in en voor een beetje begrip is het absoluut noodzakelijk om het album twee keer te lezen.

En dan is er nog vraag drie. Gaat het hier om een one-shot of het eerste deel van een serie? De toevoeging 'een avontuur van de Spoorstraat' en de opsomming van vragen aan het einde van het verhaal doen het laatste vermoeden, maar de manier waarop de karakters onuitgewerkt blijven

en de afwezigheid van een vermelding als 'deel 1' rechtvaardigen de gedachte dat het bij dit album blijft.
Eigenlijk maakt dit album maar twee dingen duidelijk. Het eerste is dat **Willem Vleeschouwer** prachtig kan tekenen. Hij werkt fabuleus met licht en donker en weet met zijn unieke lijnvoering een prachtige sfeer over te brengen. Maar dat Vleeschouwer dit in zijn vingers had wisten we al geruimere tijd. Een overbodige boodschap dus. De tweede duidelijke boodschap is dat het nuttig zou zijn als Vleeschouwer òf een scenarist in de arm neemt, òf zich beperkt tot het maken van plaatjesboeken. Maar op een dergelijke boodschap zit geen enkele lezer te wachten. *De wraak van de dikke Ong* is dus echt een boek voor mensen die enkel naar de plaatjes kijken.

HW

*

Kroniek der Guldensporenslag 1: Herfst

Kroniek der Guldensporenslag 2: Winter

Kroniek der Guldensporenslag 3: Lente

Verhaeghe & Matton
Talent 1994, 1995
ISBN 90-5289-062-5 (deel 1)
ISBN 90-5289-061-7 (deel 2)
ISBN 90-5289-071-4 (deel 3)
Prijs ƒ16,50 / Bfr.330
(±56 pagina's, kleur, s.k.)

Amber is een kostbaar product uit de darm van de potvis. Het behoorde tot de klassieke wondermiddelen. Volgens scenarist **Ronny Matton** leed Filips de Schone aan epilepsie en gebruikte hij witte amber om zijn aanvallen te onderdrukken. Daarmee is de toon gezet van de vierdelige reeks *Kroniek der Guldensporenslag*.
De historische strip is een lastig genre. De auteurs dienen een evenwicht te vinden tussen waarheidsgetrouwe weergave en dichterlijke vrijheid. Een zeer delicaat evenwicht, want al snel verzandt men in een droge opsomming van feiten of slaat men door in een al te vrije interpretatie. Dit laatste is ook Matton overkomen. Het historisch relaas van strijd bij Kortrijk op 11 juli 1302, die in de eeuw de naam Guldensporenslag zou krijgen, wordt door hem wel erg dik aangezet. De vermeende epilepsie van Filips IV wordt aangegrepen voor een queeste naar de lans van Longinius, de lans met het bloed van christus waarvan een genezende werking zou uitgaan. Alsof dat nog niet genoeg vindt wordt een demonisch complot bedacht en worden Schotse spionnes opgevoerd.

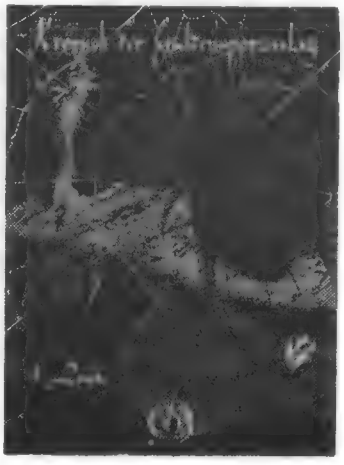

Met de geschiedenis wordt het dus niet zo nauw genomen, maar levert het een aardig verhaal op? Niet echt. De verhaallijn is warrig en nauwelijks te volgen. Zijlijnen lopen kriskras door elkaar heen, vooruitblikken en terugblikken wisselen elkaar in onnavolgbaar tempo af en de personages lopen rond alsof ze ook niet weten wat van hen verwacht wordt. Ter verdediging zou je aan kunnen voeren dat het allemaal wel spectaculair in beeld is gebracht. Tekenaar **Christian Verhaeghe** schuwt het grote gebaar niet. Niet zeldzaam zijn de paginagrote gevechtsscènes waarbij gruwel niet geschuwd wordt. Deze serie zal de horrorliefhebbers meer aanspreken dan de lezers van historische strips.

TB

**

Baxter 1: Banzaï

D'hondt & Ravijts
Standaard 1996
ISBN 90-02-20056-0
Prijs ƒ8,95 / Bfr.160
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Baxter is de debuutserie van scenarist **Eric D'hondt** en tekenaar **Raf Ravijts**. Deze stripmakers hebben toegepaste grafiek gestudeerd aan het Sint-Lucaspaviljoen in Antwerpen en zijn nadien gaan samenwerken als grafisch vormgevers. Waren ze dat maar blijven doen, want op een strip als *Baxter* zit geen enkele stripliefhebber te wachten.
Het grootste manco aan *Baxter* blijkt al tijdens de eerste snelle doorbladering. De tekeningen zijn hopeloos slecht. De figuren die erin voorkomen bewegen houterig, zitten misvormd in elkaar en zijn weinig expressief. Deze tekortkomingen zijn zo ernstig

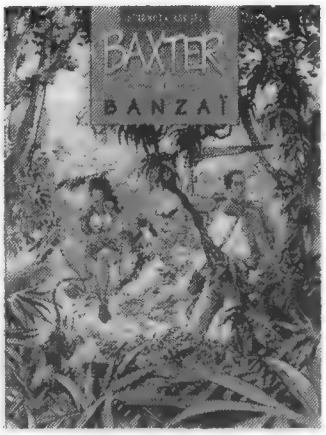

en storend dat het onmogelijk is lekker snel door het verhaal te lezen. Dat is jammer, want dat verhaal kun je maar het beste zo snel mogelijk uit hebben. Het zit namelijk zo vol clichés en flauwigheden dat het er verdacht veel op lijkt dat D'hondt lukraak een aantal veel voorkomende situaties en verhaallijntjes uit andere strips en films heeft gekozen en die heeft samengesmolten tot één verhaal dat volgens hem wel aan moest slaan bij een groot publiek. En het verhaal is los van alle clichés die er in voorkomen, ook nog eens een keer slaapverwekkend door zijn stuitende eenvoud.
Het gaat als volgt: Baxter, een Amerikaanse piloot in W.O. II (gaap), zijn vriendin (die verdacht veel op Sam van **Marc Legendre** en **Jan Bosschaert** lijkt) en een vage copiloot crashen op een onbewoond eiland in de Stille Zuidzee (gôh, hoe origineel) alwaar een geheime basis blijkt te zijn van Japanners (jawel!) die daar in het geniep aan een zeer destructief wapen werken (bah!). Onze held verijdelt (tegen alle verwachting in) alle Japanse plannen en wordt van zijn eiland opgepikt.
Met een dergelijk plot en met zulke tekeningen is er over *Baxter* maar één conclusie mogelijk: een oersaaie rampenstrip die in alle opzichten een smerige aanval is op de goede smaak. Ullak!

HW

o

****** grote klasse!**
***** goed**
**** redelijk**
*** slecht**
o abominabel

VIDEO

Taz-mania 1: Taz-manimals

Warner Home Video 1995
Bestelnummer SCV13530
Prijs ƒ24,95 / Bfr.499
(±40 minuten, Alle leeftijden)

Een orkaanachtig iets raast door het Tasmaanse landschap. Bergen splijten, rivieren worden doorklieft. Een vogel? Nee. Een vliegtuig? Nee. Superman? Nee. Het is Taz, de Tasmaanse duivel. Hij lijkt wild en opstandig. Zijn lichaam bestaat voor het grootste deel uit een enorm grote bek met vlijmscherpe tanden. Hij brengt enkel woeste geluiden uit als 'Grèbbleukwareblèhprt' en 'Brobelleweu'. Het enige waaraan hij denkt is eten.
Taz is de zoon van een oerburgerlijk echtpaar Tasmaanse duivels. Hij heeft een klein broertje en een intens gemene zus. Het gezin woont in een grot die van alle moderne gemakken is voorzien: Een koelkast, een massagestoel en noem maar op. En deze thuissituatie is niet het enige dat in strijd is met het primitieve voorkomen van Taz: achter alle wilde geluiden gaat een gevoelig wezen schuil. Hij is gek op zijn schildpad-achtige hond en kan in opperste gelukzaligheid verkeren als hij in zijn favoriete stripboekje leest.
Op zich zijn dat leuke tegenstrijdigheden. Zeker als ze - zoals in dit geval - in beeld worden gebracht met humor, een gezonde dosis tekenfilmsadisme en een flitsende regie. Toch is er iets mis met Taz: hij wordt nooit echt kwaad of destructief. Hij is te lief. Zijn motieven zijn te eerbaar en als hij aan vreselijke kwellingen wordt onderworpen is hij te zielig. Als volwassen kijker prik je daarom al veel te snel door het woeste uiterlijk van Taz heen en begin je hem een slijmbal, een zielepoot en een watje te vinden. Aldus hebben de makers Taz' boeiende paradoxen om zeep geholpen. Het enige wat zij hebben overgehouden zijn een aantal leuke grapjes in een voorspelbare tekenfilm die niet boven het gemiddelde uitkomt. Jammer ...

HW

■

A Troll in Central Park

Warner Home Video 1995
Bestelnummer SCV 13274
Prijs ƒ39,95 / Bfr.799
(±73 minuten, Alle leeftijden)

In een tijd waarin de avondvullende tekenfilm haast synoniem is met Disney is iedere afwisseling toe te juichen. Daarom is *A Troll in Central Park* van **Don Bluth** een prijzenswaardige film.
Het eerste kwartier doet veel beloven. Met vaart en humor wordt Stanley, een goedaardige, bloemenminnende trol, gezet tegenover Gnorga, de demonische koningin van het trollenrijk. Het ochtendtoilet van Gnorga is van een lekker vileine smerigheid (It's simply yummy to be so crummy). Als ontdekt wordt dat Stanley stiekem bloemen kweekt wordt hij verbannen naar Central Park in New York. Daar wordt hij ontdekt door een zusje (nog in luier) en haar broertje.
Hier begint het sentiment en de prekerigheid toe te slaan. Het wordt moeilijk om de vingers van de fast-forwardknop af te houden. De makers van de film worden schijnbaar zeer vertederd door peutergekir, waarschijnlijk zijn ze net zelf vader geworden. Stanley blijkt een onverteerbare halfzachte aard te hebben. De kleuren worden zoeter en zoeter. De optredens van Gnorga zijn te spaarzaam om de spanning vast te houden.
Een definitieve confrontatie tussen Stanley en Gnorga kan niet uitblijven. De ijzingwekkende sfeer doet wat hoop opleven. De ontknoping komt echter te veel uit de lucht vallen en wordt gevolgd door een mierzoete epiloog.
A Troll in Central Park kent een aantal aardige momenten en hier en daar wordt op een doeltreffende manier een sfeer getekend. Maar in zijn geheel is de film te onevenwichtig om genietbaar te zijn. Als bij dit soort films in de strijd tussen goed en kwaad je sympathie wordt verworven door het kwaad, dan is er ergens iets mis gegaan. Op deze manier blijft Disney nog jaren heer en meester.

JWS

■

PRIJSVRAAG

Test je historische kennis!
Stripschrift geeft - in samenwerking met Columbia/TriStar - 5 Flintstone-videobanden, 5 Flintstone-cd's en 5 Flintstone-t-shirts weg aan inzenders van het goede antwoord (jaartal) op de rekensom:

Tel het aantal afleveringen van de Flintstones op bij het jaartal ***waarin ze voor het*** eerst ***op televisie te zien waren. Trek daarvan af het jaartal waarin de*** laatste ***aflevering te zien was. Tel hier het*** geboortejaar ***van Pebbles bij op, en trek het*** telefoonnummer ***van de Flintstones er weer vanaf. Je krijgt nu het*** jaartal ***waarin een ander historisch personage net zo populair was als de Flintstones nu. Tip: het personage was net zo klein als Barney Rubble en had ondanks zijn populariteit geen eigen tekenfilmshow.***

Bij meerdere goede inzendingen zal worden geloot.
Stuur het antwoord vóór 15 november aan:
Flintstones-prijsvraag
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
Vermeld tevens naar welke prijs – video, cd, t-shirt – je voorkeur uitgaat. We zullen proberen daar rekening mee te houden. De 15 winnaars maken we bekend in een volgend nummer en discussiëren over die uitslag doen we liever niet. In steen gebeitelde inzendingen worden niet gehonoreerd ...

Uitslag Servelaat-prijsvraag Stripschrift 290:
De Servelaat-albums zijn gewonnen door **Roland Coenen** (Echt), **Hans Kok** (Reeuwijk), **Jeroen Mirck** (Tilburg) en **Peter Verbeeck** (Mol, België).
Gefeliciteerd allemaal!

Dubbeldikkedonald

Wellicht had u zich er al over verbaasd. Er was toch altijd maar één serie? En nu is er plots een tweede bijgekomen. En dan nog wel dubbeldik. Meer dan 500 pagina's!

Het gaat hier natuurlijk om de *Donald Duck*-pockets die worden uitgegeven door Geïllustreerde Pers. Vlak voor de zomervakantie lag overal het eerste deel van een nieuwe serie. 'Dubbelpocket' stond erop vermeld. De inhoud bestaat uit nieuwe verhalen die hoofdzakelijk in Italië worden gemaakt. Op de rug staat een smalle verticale strook uit het gezicht van Donald. Dat suggereert dat er nog een aantal delen komt dat uiteindelijk naast elkaar in de boekenkast een volledig hoofd zal vormen. 'Dat klopt', antwoordt GP als wij ernaar informeren. 'Er zullen in ieder geval vijf delen van deze serie verschijnen tot er een volledig Donaldhoofd is. Als de serie goed loopt komt er een ander hoofd achteraan. We brengen de reeks uit in samenwerking met Egmont, de Scandinavische Duck-uitgever. Twee keer per jaar zal er een deel verschijnen, vlak voor de zomer- en vlak voor de kerstvakantie. De reguliere reeks zal ondertussen gewoon blijven verschijnen.'

En met die informatie maakt de uitgever in ieder geval een einde aan onze verbazing over de nieuwe reeks.

HW

De Hasseltse stripgevelroute

Het honderdjarig bestaan van het stripverhaal wordt gevierd en Hasselt - hoofdstad van Belgisch Limburg - haakt daar op in. Blikvanger is de stripgevelroute. Onder impuls van het stadsbestuur en **Luk Poelmans** van uitgeverij Wonderland Half Vier Productions is er gezocht naar verwaarloosde en verweerde gevels in de stad om die te verfraaien. Daarvoor werden contacten gelegd met huiseigenaren tot in Frankrijk. Dat leverde uiteindelijk negen prachtige kleurrijke en weerbestendige tekeningen op: negen wandplaten van negen tekenaars en dat voor een periode van minstens negen jaar. De kostprijs van het hele project bedroeg Bfr.1.658.620 (zo'n *f*87.295) De uitgeverijen hebben voor dit doel afstand gedaan van hun auteursrechten. En omdat het geheel paste binnen de doelstellingen 'Kindvriendelijke stad' was er een Europese steun (EFRO) voorzien van 40%.

De striphelden zijn geen losstaande figuren binnen de stad. Neen, ze zijn werkelijk ingeburgerd in het Hasseltse leven en gekaderd binnen typisch Hasseltse thema's. Suske en Wiske winkelen in de stad, de Rode Ridder doet zich tegoed aan de Hasseltse gastronomie, Kiekeboe nipt aan de vermaarde jenever, Samson smult van de speculaas, Urbanus nestelt zich in de schoot van de reus Langeman, Jommeke haalt zijn sportief hart op in de binnenstad en Sammy kijkt zijn ogen uit naar de laatste mode, om te besluiten met de Daltons die nu in Hasselt naar school gaan en Nero die het voor één keer zegt met bloemen. De werken werden uitgevoerd door reclametekenaar **M. De Rijdt**.

Elke auteur leek vrij tevreden. Morris maakte een opmerking over een tekstballon die bewust uit het paneel was ontsnapt en Willy Linthout vond dat Urbanus nog wel een achtergrondje kon gebruiken.

Van de stripgevelroute is een folder verschenen, in een oplage van 10.000 exemplaren, verkrijgbaar bij de V.V.V. in Hasselt.

Op korte termijn zal het stadsbestuur nog een aantal nieuwe locaties aanduiden. Daar zal dan zeker ook een paneel rond Hec Leemans' Bakelandt worden voorzien.

JW

Dudok de Wit in de prijzen

De in Londen werkende Nederlander **Michael Dudok de Wit** is met zijn animatiefilm *De monnik en de vis* opnieuw in de prijzen gevallen. Tijdens een animatie-festival in het Japanse Hiroshima kreeg de film van een internationale jury de Prijs van Hiroshima. De Grand Prix werd gewonnen door de Tsjechische **Micaela Pavlatova** voor haar film *Repete*.

De monnik en de vis werd eerder bekroond op festivals in Ottawa, Montreal, Annecy en Espinho. De film werd voorts bekroond met de Gouden Cartoon, de belangrijkste onderscheiding voor animatiefilm in Europa, en werd in 1995 genomineerd voor een Oscar.

(Bron: ANP)

Loempiafonds gedeeltelijk naar Standaard

Jef Meert van uitgeverij Loempia heeft het stripgedeelte overgedaan aan Standaard Uitgeverij. Door de overname krijgen auteurs als **Willy Linthout** (*Urbanus*), **Kamagurka**, **Herr Seele** (*Cowboy Henk*) en **Gummbah** nu een nieuwe uitgever. Standaard geeft hen vanaf augustus uit. Gepolst naar een eerste reactie zegt Willy Linthout: 'We

STRIP & TIJDSCHRIFTENHANDEL
NOORD

GESPECIALISEERD IN US COMICS EN TWEEDEHANDSSTRIPS INKOOP EN VERKOOP
ROTTERDAM

"Fantasia"
Grote collectie strips
Ruim assortiment antiquariaat
Groot aanbod stripposters en zeefdrukken
Gelderlandplein 203
1082 LW Amsterdam
020-6443261

"Dick Bos"
Strip speciaalwinkel & Antiquariaat
In- en verkoop van nieuwe, gebruikte en antiquarische stripverhalen
Junolaan 2
3054 PW Rotterdam-Hillegersberg
Telefoonnr.: 010-4613147

EFRO
SUPERSTRIP
SPECIAALZAAK

Kleine Berg 33
5611 JS Eindhoven
040 - 2441882

DE MEESTER
IK BEN HET HELEMAAL MET JE EENS. HANCO HEEFT DE PRIJS TERECHT GEWONNEN EN DAT JE HEM, ALS BLIJK VAN WAARDERING, DAAR IETS VOOR WIL GEVEN IS HEEL ATTENT VAN JE. MAAR EEN MECCANO-DOOS VOOR BEGINNERS IS GEEN GOED IDEE.

moeten even afwachten, maar alles is correct geregeld. Er zijn nieuwe contracten opgesteld en juridisch is alles naar wens. Uitgever Meert van Loempia was na 13 jaar uitgekeken op de stripsector. Je voelde dat ook in zijn uitgavepolitiek. Dan is het beter om ermee te kappen.' Naar verluidt zou Jef Meert zich meer gaan toeleggen op literatuur en porno-uitgaven.

Door het verwerven van de Loempia-stripreeksen wil Standaard haar marktleiderspositie in Vlaanderen en Nederland nog meer verstevigen.

JW

22e Con-Fetti

In het weekeinde van 15 tot en met 17 november vindt de 22e editie van de Benelux-science-fictionconventie van Con-Fetti plaats. De locatie is het Carlton Beach Hotel in Scheveningen. Het programma bestaat uit lezingen, fora, spelletjes, speeches, videofilms en workshops. Verder is er een dealersroom, met een aanbod van boeken, tijdschriften, trading cards, kunstvoorwerpen enzovoort. Andere onderdelen van dit festijn voor sf- en fantasy-fans zijn een Magic- minitoernooi, een manganacht en een kostuumparade. Eregasten zijn dit jaar **Bridget Wood** (fantasy-schrijfster), **Leo Kindt** (oprichter van het NCSF) en **Martin Lodewijk** (scenarist van de *Storm*-reeksen, getekend door **Don Lawrence** en **John Kelly**, van wie **Dick Matena** nog steeds ontkent dat hij het is).

RS

Middeleeuws stripverhaal

Tot en met 17 november is nog in het Utrechtse Museum Catharijneconvent een tentoonstelling te zien rond het belangrijkste en kostbaarste handschrift van Nederland, het *Utrechtse Psalter*.

Het uit de negende eeuw stammende boek ontleent zijn naam aan de Universiteitsbibliotheek Utrecht, waar het reeds eeuwenlang in een kluis wordt bewaard. Dit fraaie psalmenboek is slechts zelden te zien.

Het *Utrechts Psalter* bevat 150 psalmen uit de Bijbel, aangevuld met 16 cantica (liedteksten). Het is levendig geïllustreerd met pentekeningen die de teksten bijna letterlijk uitbeelden. Er wordt ook wel eens gesproken van een middeleeuws stripverhaal. Letterlijke woordillustratie was al wel bekend in de vroege middeleeuwen. Maar zelden is die zo volledig en consequent doorgevoerd als in het Utrechts Psalterium. Komt er een boom in de psalmtekst voor, dan is er een boom afgebeeld in de bijbehorende tekening; gaat het over een rivier, dan is in de illustratie een kabbelend stroompje getekend.

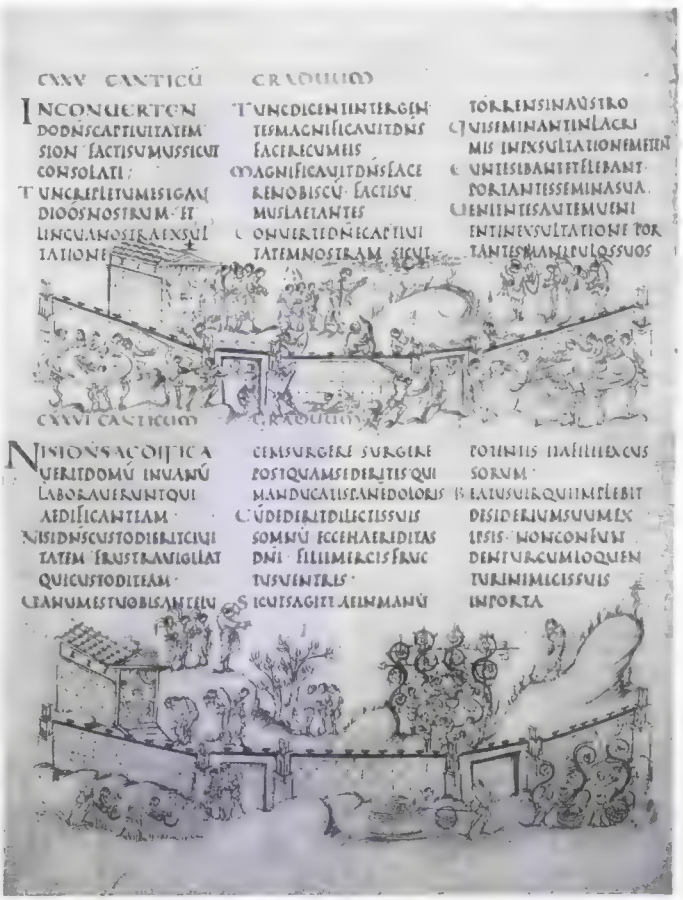

De realistische tekeningen zijn om streeks 830 vervaardigd door monniken in de abdij van Hautvillers bij Reims in Noord-Frankrijk. Zij sluiten nauw aan bij voorbeelden uit de late oudheid. Dit is kenmerkend voor veel kunst uit de tijd van Karel de Grote en zijn opvolgers, die het Romeinse Keizerrijk wilden doen herleven. Behalve het Utrechts Psalter is dit bij voorbeeld ook te zien in andere handschriften uit de zogeheten Karolingische Renaissance. Hiervan worden op de tentoonstelling voorbeelden getoond. Omstreeks het jaar 1000 kwam het *Utrechts Psalter* in Canterbury terecht, waar het een inspiratiebron vormde voor Engelse kunstenaars uit de 11e en 12e eeuw. In die tijd werd het ook drie maal gekopieerd. Deze oude kopieën zijn ook te zien op de expositie.

Bij 'Het Utrechts Psalter. Middeleeuwse meesterwerken rond een beroemd handschrift' verschijnt een rijk geïllustreerde, Engelstalige catalogus. Bovendien is er een cd-romversie van het *Utrechts Psalter* uitgebracht. Beide uitgaven kosten *f*69,50 / Bfr.1390. Museum Catharijneconvent is gevestigd aan Nieuwegracht 63 in Utrecht (maandag gesloten).

RS

Op een fluitje blazen

Veel conducteurs van de Nederlandse Spoorwegen (NS) ergeren zich aan de manier waarop zij in de reclamecampagnes van NS worden gepresenteerd. Het dieptepunt, liet één van hen weten in het personeelsblad *De Koppeling*, is

strips, comics, games, curiosa
Yendor
Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
tel. 010 433 17 10
fax. 010 411 38 54

wel de folder over de veranderingen in de dienstregeling 1996-1997, met illustraties van **Hein de Kort**. Daarin worden wij neergezet als de stripfiguur Pardon-lul!, oftewel de bekende karikatuur die op een fluitje blaast, aldus de verongelijkte briefschrijver.
Volgens NS Reizigers Communicatie wordt de kracht van de uitstraling van de conducteur (herkenbaar, menselijk, sympathiek) in veel reclame-uitingen gebruikt. Dit, om het produkt trein op een sympathieke, menselijke manier neer te zetten. De communicatiegroep van NS Reizigers koos voor deze folder als illustrator Hein de Kort, vanwege zijn specifieke stijl en de grote hoeveelheid bekende publikaties in dag- en weekbladen. De wijze waarop de conducteur is afgebeeld past nu eenmaal binnen de stijl van Hein de Kort, en de campagne heeft veel positieve reacties opgeleverd, zowel bij reizigers als bij NS-personeel, stelt NS Reizigers Communicatie. Maar naar aanleiding van de kritiek van de desbetreffende hoofdconducteur zal er nog nadrukkelijker worden gekeken naar de manier waarop de conducteur in toekomstige campagnes wordt ingezet, belooft de communicatie-afdeling.

RS

Strips in eigen beheer

RdH

Uitgeverij RdH gooide kort geleden hoge ogen met het album *Tomoyo* van de zeer getalenteerde **Mark Hendriks**. Deze uitgave werd helaas in een zeer beperkte oplage uitgegeven. Uitgever **Rob den Houter** blijkt wederom meer geïnteresseerd te zijn in kwaliteit dan in kwantiteit, want ook zijn nieuwe uitgave *Straatmussen* van **Bruno Andri** is een juweeltje waar slechts honderd exemplaren van zijn gedrukt. Het gaat over zwerfkinderen in Antananarivo, de hoofdstad van Madagascar. Met zware arceringen en een simpel rechtlijnig verhaal portretteert Andri het uitzichtloze bestaan van die genen die aan de onderste sport van de maatschappelijke ladder staan. Hij brengt kleine momentopnames die illustratief zijn voor groot leed en hij doet dat zonder hoog van de toren te blazen of

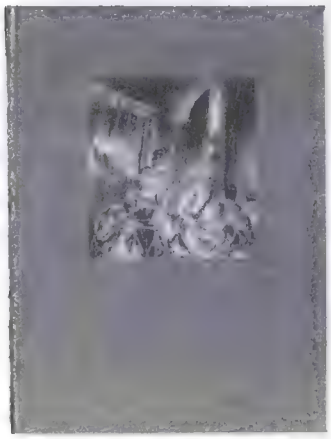

opdringerig of emotioneel te worden. Door deze afstandelijke vertelwijze heeft het verhaal een sterke lading die door de donkere tekenstijl wordt versterkt. *Straatmussen* is een hard, eerlijk en ongecompliceerd boek waarmee RdH definitief lijkt te willen aantonen dat zij een fijnere neus voor talent en kwaliteit hebben dan hun meeste small-presscollega's, en wellicht zelfs dan menig professionele uitgever.
Minder fijnbesnaard, maar zeker net zo opvallend is het vierde deel van de serie *Kitsch, Kuriosa & Komix* waarin de Gazetmadam – een creatie van **Steven de Rie** – haar avonturen beleeft. Hoofdpersoon is een grofgebouwde krantenverkoopster die graag haar commentaar op de wereldontwikkelingen geeft, maar haar eigen plaats daarin buiten beschouwing laat. Het tekenwerk is van hoog niveau. Het is zonder meer herkenbaar als zijnde afkomstig van de maker van *De stille getuige*. De grappen zijn echter soms wat gezocht.
Info: Uitgeverij RdH, Stadhoudersweg 91b, 3039 EB Rotterdam.

Noitarumpu

Finland heeft een levendige stripcultuur. Dat blijkt onder andere uit het vijfde nummer van *Noitarumpu*, een alternatief stripblad vol relatief onbekend werk van talentvolle Finse stripmakers. De strips verschillen onderling enorm qua tekenstijl, maar vormen door de gemeenschappelijke thema's popmuziek, horror en liefde toch een soort van geheel. En in tegenstelling tot de meeste Finse publicaties is *Noitarumpu* wel te lezen: het verschijnt in de Engelse taal. Geïnteresseerden kunnen het blad voor $4 aanvragen op het onderstaande adres.
Info: PL 56, 70101 Kuopio, Finland.

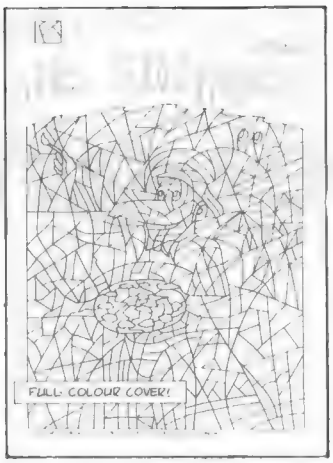

Baars

De kunsthumanoria in Antwerpen bestonden tien jaar. En dan was er ook nog eens het roemruchte eeuwfeest. Dat was voor docent en graficus **Peter Coen** reden om een aantal (oud)leerlingen te benaderen voor het maken van een fraaie bundel. Dat is *Baars* geworden: een bonte mengeling van geklieder, intrigerend gekriebel, gedurfde grafische statements en fraaie tekeningen. Verreweg het leukst in dit boekje is de op verschillende pagina's terugkerende strip *Plunk* van **Luc Cromheecke** (*Taco Zip*) en **Laurent Letzer**. Daarnaast vallen enkele pagina's op door bijzonder fraai-ogend tekenwerk of een originele stijl. Groot nadeel aan *Baars* is echter dat er te veel tekenaars en te weinig scenaristen bij de productie zijn betrokken. Er staat dus veel in om naar te kijken, maar weinig om te lezen.
Info: De kunsthumanoria, Karel Oomsstraat 24, 2010 Antwerpen, België.

De stripper 23

In dit nummer staan enkele aangename verrassingen. Zo opent het met de realistisch getekende science-fictionstrip *De verbanning* van **Dennis Lejeune** dat opvalt door mooie paginaindelingen en bijzonder aardige weergaves van gezichten. Daarnaast laat **Sven van der Hart** zien dat hij buitengewoon handig overweg kan met de klare lijn. En **Alex Turk** en **Teun Castelein** slagen er in bijzonder geestig te zijn in tekst en tekeningen met hun strip *Snoesje de kat*. Deze en andere strips in *De stripper* maken dat je haast zou vergeten dat het een blad voor jonge stripmakers is, opgezet om elkaars werk te becommentariëren en elkaar te stimuleren. Je zou het ook om zijn aardige strips kunnen lezen!
Info: Schoolstraat 21, 2251 BE Voorschoten.

Franstalig

De alternatieve strips die in het Franstalige gedeelte van België worden gemaakt zijn tot diep in Frankrijk terug te vinden. Wie rondloopt op een grote beurs als Angoulême zal zich verbazen over de hoeveelheid kleine uitgevers die er staan, waaronder behoorlijk wat uit Brussel. En sommigen hebben ondanks hun geringe formaat behoorlijk grote stands. Twee van de producten die dergelijke uitgevers voortbrengen zijn *Frigobox* en *La cinquième couche*.
Eerstgenoemde titel siert prachtige boekjes, iets groter dan A5-formaat en met meer dan honderd bladzijden.

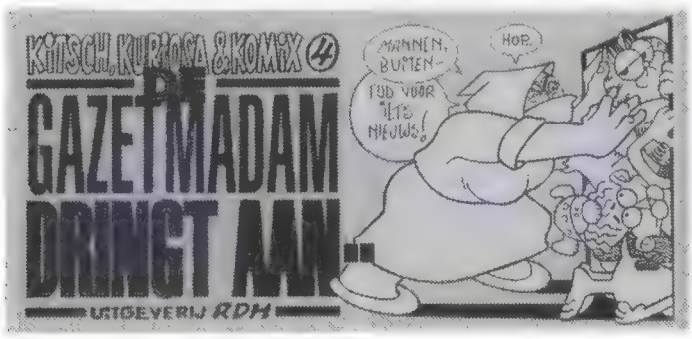

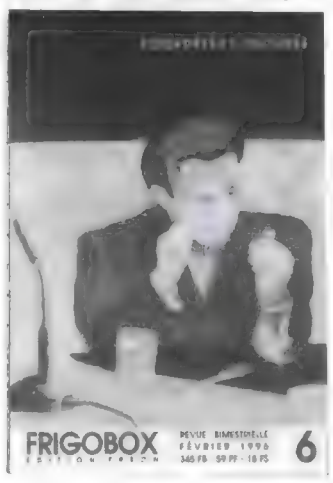

Deze strippagina's worden niet met nietjes bijelkaar gehouden maar zijn keurig in de kaft gelijmd.
De vernieuwingsdrang van *Frigobox* is aanwezig op iedere pagina. Elk afzonderlijk verhaal heeft een eigen stijl; of het nu het aquarelwerk van **Jan Baetens** is, de angstige erotiek in houtskool van **Thierry van Hasselt** of het naïeve werk van **Dominique Goblet**, alle pagina's zijn eigenzinnig, geladen en goed doordacht opgezet. De aangeroerde onderwerpen zijn stuk voor stuk volwassen (geweld, seks, oorlog, emigratie) en poëtisch (geweld, seks, liefde, het platteland, het leven in de tuin), maar slechts zelden vrolijk of optimistisch. Voor humor moet je dus niet bij *Frigobox* zijn.
In *La cinquieme couche* is de humor soms tussen de regels te vinden. Verwacht hier dus geen karikaturaal getekende mannetjes die leuke slapstick brengen. Ook in dit tijdschrift schijnt kunstzinnigheid de boventoon te voeren. Soms is er niet eens sprake van een verhaal, maar eerder van een zorgvuldig gecomponeerd sfeerbeeld. Dit geldt bij voorbeeld voor het stemmige werk van **Thomas Mathieu** dat het grootste gedeelte van het derde nummer vult. Niet minder boeiend is 22 pagina's tellende verhaal *Cotton Schwob* van **Xavier Löwenthal** dat in het vijfde nummer staat. De auteur vertelt in drukke tekeningetjes het verhaal van een plastisch chirurg die aan de hand van het schoonheidsideaal iedereen hetzelfde uiterlijk geeft. Al dit werk, en ook dat van de hier niet genoemde auteurs, is bijzonder de moeite waard en hopelijk een voorbode van wat er in ons in Nederland nog allemaal op dit gebied te wachten staat.

Info: • Fréon, 48 rue Saint-Bernard, 1060 Brussel, België.
• La 5e couche, 62 rue de la Brasserie, 1050 Brussel, België.
HW

Stapeltje secundair

La lettre de Bédésup 74
Dit vlugschrift is vrijwel geheel gewijd aan korte recensies van nieuwe albums. Een mini-interview met de hier te lande onbekende **Martin Fennec** vult de rest van de in totaal 20 gekopieerde pagina's. (TB)
Info: BP 14, 13234 Marseille Cedex 4, Frankrijk.

Bild & Bubbla 127
In dit exemplaar van dit Zweedse tijdschrift is veel plaats ingeruimd voor Amerikaanse stripmakers. Allereerst voor **Bill Amend**, de maker van *Foxtrot*. Daarnaast voor **Dan Clowes** (*Eightball*). Bovendien wordt even aandacht geschonken aan de documentaires over **Robert Crumb** en de Amerikaanse carrière van ene **Max Andersson**. (HW)
Info: Box B135, 10420 Stockholm, Zweden.

The Comics Journal 183
Tijdens De Stripdagen in Haarlem was hij nog in Nederland vanwege zijn

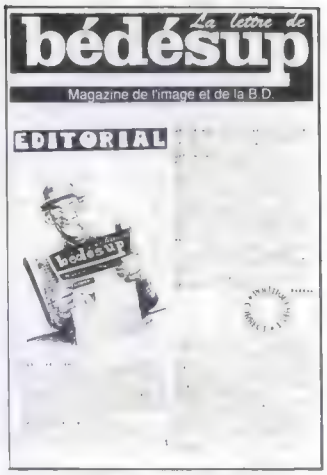

werk voor *Drawn and Quarterly* en in nummer 183 komt hij uitgebreid aan het woord. **Joe Matt** is de naam. En hij heeft na **Robert Crumb** eindelijk een eigen weg gevonden in de Amerikaanse autobiografische strip.

IK ZAT WEER EENS IN EEN DIP...
IK NEEM EVEN EEN WARM BAD, SCHAT!
AH, BEN JE DAAR EINDELIJK? IK KREEG AL KRAMP IN M'N ARM!
DE POSTBODE WAS AAN DE DEUR.
BOEHOE! ARME IK! MIJN SUCCES IN DE STRIPWERELD IS WEER TOT EEN NULPUNT GEZAKT! TERWIJL MIJN GENERATIEGENOTEN FUROREMAKEN WORDEN MIJN ALBUMSERIES STOPGEZET!
SNIF!
IK MAAK ER EEN EINDAAN! BOEHOE!
IK ZOU TOCH EERST DIT PAKKETJE VAN JE UITGEVER MAAR EENS BEKIJKEN!
UITGEVER? HEB IK DIE DAN?
UITGEVERIJ DE MEULDER!
JA, DAT WAS EEN MISSELIJKE GRAP VAN MAARTEN DE MEULDER!
NET DOEN OF HIJ EEN ALBUM VAN ME WOU UITGEVEN!
PUUR LEEDVERMAAK ZO IS IE WEL!
KIJK HIER! VERS VAN DE PERS! HET ALBUM VAN GLEEVERS DAGBOEK NU IN ALLE STRIPWINKELS TE KOOP!
GLEEVERS DAGBOEK
WAS HET GEEN GRAP?!
EN HIER! 'N SCHITTERENDE HARD-COVER EDITIE IN 'N BEPERKTE OPLAGE MET EEN UNIEKE ZEEFDRUK
GLEEVERS DAGBOEK
MOET JE ALLEEN NOG EVEN SIGNEREN!
DUS HET WAS ALLEMAAL GEEN GRAP!
MAAR DAN...
3 SECONDEN LATER.
NEE. DIE TENTOONSTELLING DIE JE NOG IN ELKAAR MOEST ZETTEN WAS OOK GEEN GRAP!
STERVER NOG! DIE MOET OVER 2 DAGEN AF ZIJN!
ARME IK!
GLEEVERS DAGBOEK ALBUM - LUXE ALBUM + ZEEFDRUK - TENTOONSTELLING
IN ALLE STRIPWINKELS
ALLEEN TE KOOP BIJ UITGEVERIJ DE MEULDER ASSEN BEL! 0592-346344
STRIPDAGEN BREDA 12 EN 13 OKTOBER

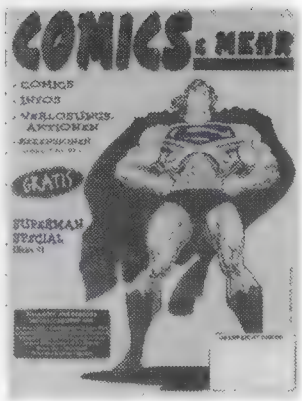

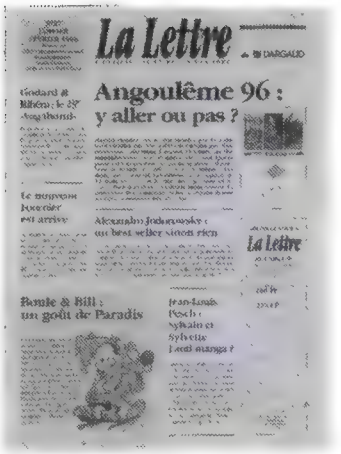

Het andere klapstuk in dit nummer is Disney-tekenaar **Don Rosa** die al jaren poogt om de Ducks in de beste Barkstraditie avonturen te laten beleven. (HW)
Info: 7563 Lake City Way N.E., Seattle, WA 98115, USA.

Comics & Mehr 19 en 20
Nummer 19 leek al heel wat dikker en beter dan voorgaande nummers door het bijgevoegde *Medien Service Lieferprogramm* waarin allerlei Duitse uitgaves overzichtelijk gerangschikt staan. Maar nummer 20 is helemaal fantastisch: het heeft nietjes in de rug! Eindelijk begint dit tijdschrift minder op een krantje, en meer op een tijdschrift te lijken. Helaas blijft de gegeven informatie in het blad wat summier. (HW)
Info: Wormser Strasse 74, D-67071, Ludwigshafen, BRD.

La lettre de Dargaud 27, 28 en 29
In nummer 27 veel interviews. Onder anderen met **Roba**, **Jodorowsky**, **Godard** & **Ribera**, **Vink**, **Christian Perrissin** (van *De jonge jaren van Roodbaard*) en **Jean-Claude Fournier**. In nummer 28 mag **Savard** reclame maken voor zijn serie *Dick Herisson*. **Léo** en **Pecqueur** komen ook aan bod, maar de show wordt gestolen door de jonge **Guy Delcourt**, eigenaar van de gelijknamige uitgeverij. **Burne Hogarth** gunde *La Lettre de Dargaud* zijn laatste interview, al wist hij dat zelf toen natuurlijk nog niet. In nummer 29 staat het te lezen. **Christian Denayer** heeft schijt aan alles wat pseudo-intellectueel en pretentieus is. Zo staat te lezen in hetzelfde nummer. Zijn strips gaan trouwens noch onder het één noch onder het ander gebukt. (TB)
Info: 6 rue Gager Gabillot, 75015 Parijs, Frankrijk.

Feconews 20
In dit Engelstalige tijdschrift voor leden van de Federation of European Cartoonists' Organisations staan cartoons uit alle delen van de wereld: Oekraïne, Ierland, Roemenië, Cuba enzovoort. Zo komt het dat de humor in dit blad zowel bijtend, droog als maatschappijkritisch kan zijn. De tekenstijlen waarin ze gebracht worden zijn net zo variërend als de verschillende culturen waaruit ze voortkomen. Niet alleen mooi, maar dus ook informatief. (HW)
Info: Leidsestraat 177, 2182 DL Hillegom.

Holland SF jaargang 30, nummer 2
In dit tijdschrift wordt regelmatig gerefereerd naar strips en tekenfilms. Het moge duidelijk zijn dat dit de science-fiction en fantasystripverhalen of -films zijn. Zo zijn er in dit nummer besprekingen van *De genesisformule* uit de Stormreeks en de spectaculaire mangafilm *Ghost in the shell*. Interessant voor zowel sf- als stripliefhebbers is het artikel van **Paul Harland** over recensies. (HW)
Info: Postbus 10209, 7301 GE Apeldoorn.

Zozolala 84, 85, 86, 87 en 88
Nummer 84 bevat vraaggesprekken met **Johan de Moor** en **Marc Bruyninx**. In de rubriek Acacialaan staat **Matthias Giesen** centraal.
Het vijfentachtigste nummer opent met *Formaline*, het small-pressproject uit België. Verder komen **Foerster** en **Frédéric Bézian** aan bod. De Acacialaan wordt deze keer bewoond door **Mark Hendriks**. (AvO)
In nummer 86 veel aandacht voor twee Amerikaanse stripgiganten: eerst praat **Bill Watterson** van zich af over merchandising, artistieke integriteit en andere door *Casper & Hobbes* opgeworpen vragen en gebeurtenissen. Daarna is het woord aan **Art Spiegelman** die lekker voor zich uit filosofeert over het medium strip in het algemeen - en zijn eigen werk in het bijzonder.
Een derde Amerikaanse stripmaker (stripgigant is hier niet het goede woord) krijgt aandacht in nummer 87. Het is de eigenzinnige **Ted McKeever**. Bijzonder boeiend in dit nummer zijn de interviews met **Willem Vleeschouwer** (onder andere over zijn nieuwe boek *De wraak van de dikke Ong*), **Vincente Segrelles** en – in de rubriek Acacialaan – de talentvolle **Michiel de Jong**. Zo'n nummer kun je ook voor veel geld verkopen in plaats van gratis weg te geven! (HW)
En dan nummer 88. Een vreemd gesprek met **Joe Matt** wordt gecompenseerd door een leuke babbel met **Mark Retera**. Verder heeft de melkboer in de Acacialaan er wederom een nieuwe klant bij: **Bart Schoofs**.
De actualiteitenrubriek 'Prikbord' leest nog steeds lekker weg, maar nee, deel 3 van de Genesis-sage binnen de reeks *Storm* heet niet *Het Voyager-virus*, maar *De Armageddon-reiziger* en is nog lang niet af. *Het Voyager-virus* is een Storm-spin-off.
Verder moet het maar eens gezegd, want het stoort: de nieuwe vormgeving van ZozoLala is een ramp. Ze nodigt niet uit tot lezen, maar tot snel doorbladeren. En die zwevende paginacijfers zijn misschien artistiek volledig verantwoord, maar bepaald niet gebruiksvriendelijk. Kappen met die handel! (AvO)
Info: Postbus 344, 3720 AH Bilthoven.

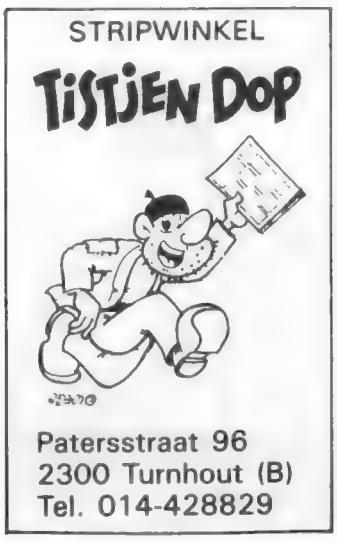

Stripwinkel Sjors (Scheffersplein 1, 3311 EJ Dordrecht, 078 6142012)
Sjors + (Comic Gadgets, Gimmicks and Gags, Voorstraat 313, Dordrecht, 078 6310800)

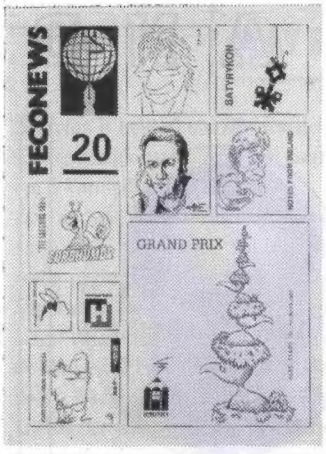

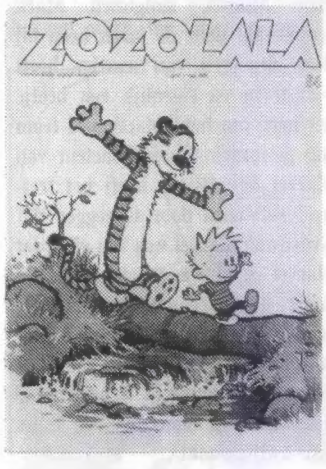

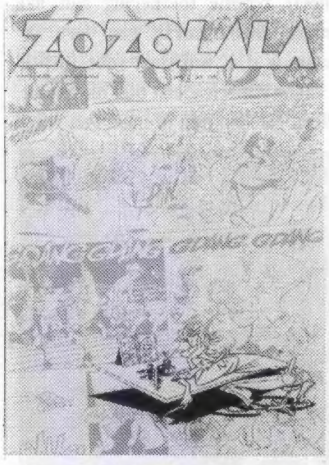

stripboekverkopers aan de Hamburgerbrug
stripwinkel
BLUNDER
Oudegracht 203 • 3511 NH Utrecht
Tel. & Fax: 030 / 2 311 461

DAAR ZIJN DE EIKELMANNETJES WEER!
DE MEULDER, ASSEN - BEST IN BOSKABOUTERS

WONDERLAND
STRIPS EN SCIENCE FICTION
GESPECIALISEERD IN COMICS
SOEMBAWASTRAAT 54A 1095 XC AMSTERDAM
020-694 35 62

Triest begin

Het is nu wellicht niet bepaald een vrolijke binnenkomer, dat is waar. Ook waar is het feit dat de comicwereld het afgelopen jaar meer dan ooit te kampen heeft gehad met plotseling overleden grootheden die door de jaren heen naam voor zichzelf hadden gemaakt. Veel van de oudere tekenaars en schrijvers die een paar decennia geleden aan de wieg van de moderne comic stonden, hebben het leven gelaten en dit verlies is een grote aderlating voor alles en iedereen die met comics te maken heeft. Dat dit nare lot niet alleen ten deel valt aan de oude rotten in het vak, is kort geleden echter weer eens pijnlijk vast komen te staan. Op maandag 12 augustus jongstleden is op de jonge leeftijd van drieënveertig jaar namelijk *Mark Gruenwald* in zijn woning aan een hartaanval overleden.

Gruenwald begon zijn carrière bij de kleine uitgeverij Kitchen Sink, waar hij zich bezig hield met het inkleuringsproces, maar het echte werk begon toen hij op freelancebasis voor DC Comics begon te schrijven. Niet lang daarna, in 1978, werd hij redacteur bij Marvel Comics. Onder zijn hoede en leiding heeft een flink aantal series een voorspoedige tijd gekend en Gruenwald besloot uiteindelijk om nog een keer een poging tot het schrijven van comics te wagen. Het bekendst is waarschijnlijk zijn schrijfwerk voor de serie Captain America, waarvoor hij meer dan honderd nummers achter elkaar de tekst voor zijn rekening heeft genomen. Andere series die hij heeft geschreven zijn Quasar, Hawkeye, Marvel Two-in-One, Thor, Spider-Woman, Squadron Supreme en DP7. Onlangs nog was Gruenwald nauw betrokken bij het op touw zetten van de immense crossover tussen Marvel en DC, en hij heeft zijn werk als redacteur nog tot aan zijn plotselinge dood voortgezet.

Dit verlies moet een grote klap zijn voor Marvel, aangezien Mark Gruenwald door de jaren heen bij deze uitgeverij veel aanzien heeft verworven en eigenlijk een beetje het hart van het redactionele team was geworden. Hoofdredacteur van Marvel *Bob Harras* heeft het treffend verwoord door te zeggen dat Gruenwald de ziel was van alles dat Marvel is en zou moeten zijn. De andere uitgeverijen hebben geschokt gereageerd en hebben hun condoléances aan de familie aangeboden. De comicwereld is overduidelijk weer een man met een grote visie kwijtgeraakt.

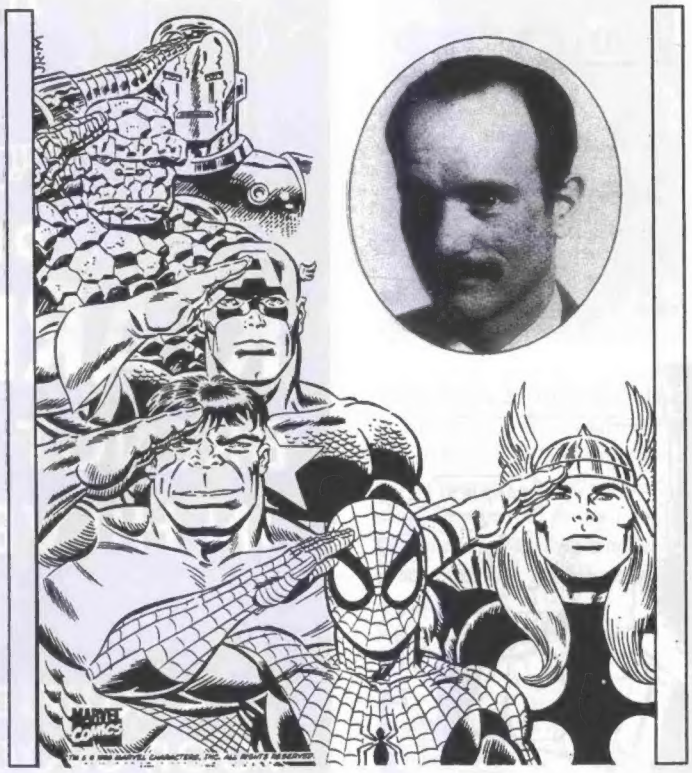

In memoriam Mark Gruenwald.

Ze gaan trouwen!

Jawel, het is eindelijk zover. Lois Lane en Clark Kent gaan trouwen. In een speciale editie van DC Comics, genaamd Superman: The Wedding Album, zal Kent dan toch in het huwelijk treden met Lane. Het moge duidelijk zijn dat dit een gebeurtenis is waarop het gros van de Supermanlezers de afgelopen jaren heeft zitten wachten. Het speciale aan deze uitgave is daarnaast ook nog eens dat de Amerikaanse televisieserie Lois & Clark van ABC-TV in dezelfde maand de man van staal en de razende reporter ook met elkaar laat trouwen (in de derde episode van het vierde seizoen, getiteld We Promise We Aren't Joking This Time). Op deze manier lopen de comic en de televisie-serie derhalve gelijk en kunnen de festiviteiten tegelijkertijd worden gehouden.

The Wedding Album telt maar liefst zesennegentig pagina's en verschijnt op de markt in een luxe en een normale versie. Wie bereid is DC dit commerciële trucje te vergeven, zal getrakteerd worden op een soort jam-sessie van verschillende Supermantekenaars. Naast de huidige makers van de maandelijkse en de viermaandelijkse uitgaven, zullen ook bekende namen als *Terry Austin*, *John Byrne*, *Jackson Guice* en *George Perez* aan bod komen. Als klap op de vuurpijl bevat het nummer een scène waarin tot voorheen ongepubliceerd materiaal van de legendarische *Curt Swan* is te bewonderen.

Mocht het huwelijk onverhoopt geen stand houden, kun je voor de prijs van $4.95 jezelf nog altijd verzekeren van een tastbaar bewijs dat Superman en Lois Lane elkaar in ieder geval één keer het ja-woord hebben gegeven. Als het verhaal nu ook nog een beetje goed in elkaar steekt, blijft Superman: The Wedding Album al met al een comic die gezien mag worden.

Superman gaat trouwen.

Het halve werk

Onder het aloude motto 'een goed begin is het halve werk' lijken verschillende uitgeverijen er ook deze maand weer de voorkeur aan te geven om de markt te betreden met een aardig aantal nieuwe maandelijkse series. DC is de laatste tijd goed op gang gekomen en heeft een respectabel aantal nieuwe series het levenslicht laten zien. Daar zaten goede en slechte comics tussen, en het is voorlopig afwachten wat de meest recente toevoeging aan het uitgeefschema van DC gaat doen. De naam is JLA, wat staat voor Justice League America, een titel die enkele jaren geleden min of meer een vlag-

Supermans Metropolis.

door
OLAV BEEMER

geschiptitel van deze uitgeverij was, naast series als Superman en Batman. Maar deze teamserie kon overduidelijk niet opboksen tegen het geweld van de concurrent Marvel, namelijk de immer populaire X-Men, dus was het niet verwonderlijk dat Justice League America werd stopgezet.

Nu probeert DC het opnieuw en ze gooien maar meteen de zwaargewichten in de strijd. Alleen de bekendste en populairste helden van het DC-universum hebben een plaats gekregen in deze nieuwe JLA-serie. Dat betekent dus dat moet worden uitgekeken naar onder meer Batman, Superman, Wonder Woman, Aquaman, Flash en Green Lantern. Ook voor wat betreft de makers van deze comic zijn de grote namen van stal gehaald. De schrijver wordt namelijk *Grant Morrison*, de man die bekend staat om zijn intrigerende werk voor series als The Invisibles en Aztek, terwijl het tekenwerk wordt verzorgd door *Howard Porter* en *John Dell*, beiden bekend van andere in het oog springende projecten als Underworld Unleashed en Black Canary/Oracle: Bids of Prey. Het verhaal van het eerste nummer is nog maar matig, overigens. Met een begin dat direct is afgekeken van de film Independence Day, verhaalt Morrison over buitenaardse wezens die de bewoners van de Aarde willen helpen. Echter – de adder onder het gras verraadt zich al – ja hoor, de buitenaardse wezens blijken toch andere bedoelingen te hebben. Een beetje voorspelbaar, dus, maar eerlijk is eerlijk, het is een comic die goed in elkaar zit. Voor een vrij normale coverprijs van $1.95 ben je de nieuwe eigenaar van JLX 1.

Naast deze nieuwe serie staan er ook nog een driedelige mini-serie en een graphic novel op stapel die het vermelden waard zijn. Allebei de comics zijn zogenaamde Elseworlds-titels, hetgeen inhoudt dat de verhalen uit deze comics zich afspelen in een andere dan de huidige DC-continuïteit. Thrillkiller is de titel van een driedelige mini-serie over Robin en Batgirl in het jaar 1962 en het zijn vooral de namen achter deze serie die het zo interessant maken. Wat dacht je van *Howard Chaykin* als schrijver en *Dan Brereton* als tekenaar? Chaykin staat al meer dan tien jaar garant voor een strak in elkaar gezet verhaal, waarbij op een volwassen manier allerlei misstanden aan de kaak worden gesteld en Brereton is bekend om zijn wonderschone schilderwerk. Alleen al daarom is Thrillkiller een aanrader.

De andere Elseworldcomic heet Superman's Metropolis. Dit vierenzestig pagina's tellende werkje pakt Superman (een creatie van *Jerry Siegel* en *Joe Shuster*) en de stad uit de klassieke film Metropolis (bedacht door filmmaker *Fritz Lang*) en kneedt het samen tot een geheel. De uitkomst is een parabel tegen een achtergrond van science fiction, geschreven door *Roy Thomas* (de man die meer series heeft geschreven dan iemand zich kan herinneren) en getekend door *Ted McKeever* (bekend om zijn werk voor de serie Industrial Gothic). Het zal niet bepaald een comic zijn voor de doorsneelezer, maar voor de ware kenner dan wel liefhebber van het genre biedt deze graphic novel genoeg interessants.

JLA is terug ... opnieuw.

Image brokkelt af

Dat het een beetje vreemd liep bij Image Comics was al duidelijk toen bekend werd dat *Marc Silvestri*'s studio Top Cow zich van Image afsplitste en voor zichzelf verder ging. Nog geen maand nadat hierover in deze rubriek is bericht, komt de altijd ijverige postduif nog een keer langs, nu om te vertellen dat *Rob Liefeld*s studio Extreme zich ook van Image wil afscheiden en onder de naam Extreme Comics wil doorgaan. Onder Extreme Comics moeten dan niet alleen de Image-comics van Liefeld vallen, maar ook de comics die voorheen onder het Maximum-Presslogo werden uitgegeven. Hoewel nog niets definitief is, blijft het duidelijk dat er iets staat te gebeuren. Een aantal voormalige Image-comics die gemaakt worden door Extreme (Glory, NewMen en Youngblood) staan voor de meest recente bestelgidsen namelijk al onder Maximum Press. Dit moet haast wel de eerste stap zijn naar een totale afscheiding van Image, zodat de uitgeverij die vier jaar geleden zo fier en dapper aan het werk ging, nu plotseling wel erg aan het wankelen wordt gebracht.

Opvallend is wel dat in dezelfde maand dat Extreme een paar comics heeft overgeheveld naar Maximum Press, de comics die voorheen werden uitgegeven onder het Homage-Studioslogo nu onder Image zijn getrokken. Of deze actie van *Jim Lee*'s studio een bewuste reactie is op Liefelds daden, is nog niet helemaal duidelijk, maar dat het tussen de oorspronkelijke oprichters van Image niet altijd even goed botert, is nu wel zonneklaar geworden.

Maximum en *Extreme*: wat brengt de toekomst?

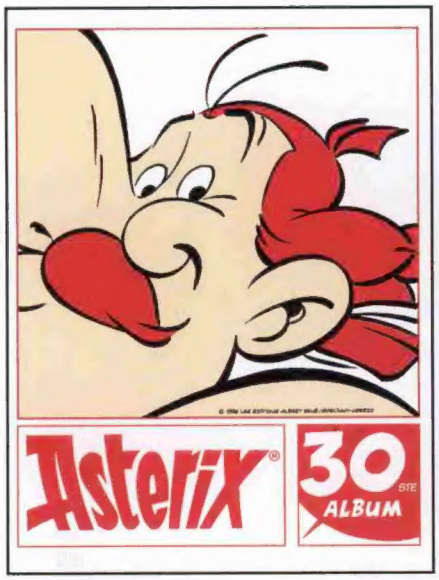

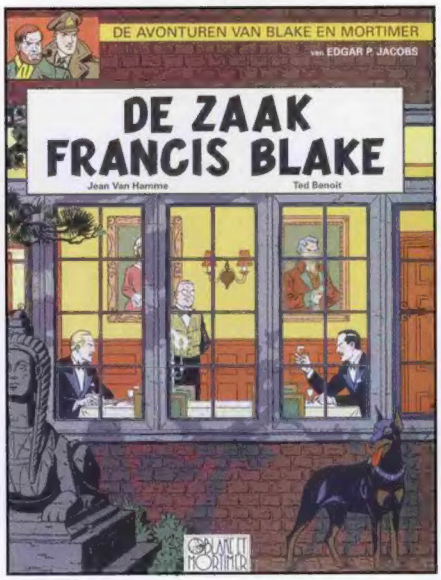

DIT ZIJN DE HOOGTE PUNTEN VAN STRIPJAAR 1996

De zaak Francis Blake is een nieuw avontuur van Blake en Mortimer.
Scenario Jean van Hamme, tekeningen Ted Benoit.
Verschijnt 21 september.

Het dertigste album van Asterix verschijnt 10 oktober.

Distributie betapress